

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΣΤ'

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι πρ. 12, ἐν ἄλλοδαπή πρ. 20 — Ἀποσυνδρομαὶ ἀρχίζονται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου. Ἰσὸς καὶ εἰς ἑξῆς: — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπιτῆς Λογ. Πανεπιστημίου 39.

18 Σεπτεμβρίου 1883

Ὁ μέγας τῆς Ρωσσίας ποιητὴς Ἀλέξανδρος Πούσκιν, ὅστις ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του θεωρεῖται ἑράμιλλος τοῦ Βύρωνα, κατέχει καὶ ἐν ταῖς λογογράφαις ἕξασον θέσιν. «Ἡ κόρη τοῦ λοχαγοῦ», τὸ μυθιστόρημα αὐτοῦ οὐ μεταφρασιν ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς σήμερον δημοσιεύοντες ἐν τῇ «Ἐστία», δικαιοῖ τὴν κρίσιν ταύτην, διὰ τὸ ἀπείριστον καὶ ἀσφελές τῆς διηγήσεως, τὴν πιστὴν ἀπεικόνισιν τοῦ ρωσικοῦ βίου καὶ τὴν θαυμασῶν τέχνην δι' ἣς κατώρθωσεν ὁ συγγραφεὺς νὰ συνδυάσῃ σκληρὰς ζωφερωτάτας καὶ παραστάσεις ἀγρίων ἡθῶν μετ' ἐπεισοδίων ἐν αἷς ἐπανθῆ ἡ χάρις καὶ διαλάμπουσι αἰσθήματα εὐγενῆ καὶ ἀβρότητα.

Ἡ ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ

[Μυθιστόρημα Ἀλεξάνδρου Πούσκιν].

Α'

Ὁ λοχίας τῶν σωματοφυλάκων.

Ὁ πατήρ μου Ἀλέξανδρος Πέτροβιτς Γρινὸφ ὑπηρετήσας κατὰ τὴν νεότητά του εἰς τὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν κόμητα Μούνιτς¹, ἀπεστράτευσε τῷ 17 . . . μετὸν βαθμὸν ταγματάρχου. Ἐκτοτε δὲ κατέχει διαρκῶς ἐν τῷ κτήματί του, κειμένῳ ἐν τῷ κυβερνεῖῳ Συμβίρσκ. Ἐκεῖ ἐνυμφεύθη τὴν Αὐδοσίαν, κόρην πτωχοῦ εὐπατρίδου τῶν περιχώρων. Ἐκ τῶν ἐννέα τέκνων τῶν μόνος ἐπέζησα ἐγὼ. τὰ δὲ λοιπὰ ἀπέθανον ἐν τρυφερᾷ ἡλικίᾳ. Πολὺ μικρὸς ἀκόμη κατετάχθην μετὰ βαθμὸν λοχίου ἐν τῷ συντάγματι Σεμενόφσκη, ἕνεκα δὲ τῆς πρὸς ἡμᾶς εὐνοίας τοῦ ταγματάρχου τῆς σωματοφυλάκης παύλας Β. . . στενοῦ συγγενεῖς ἡμῶν, ἐθεωρούμην ὡς ἐν ἀδείᾳ διατελών μέχρι περαιτώσεως τῶν σπουδῶν μου. Ἡ ἀγαγὴ ἡμῶν τότε ἦν πολλῶ διαφοράς τῆς σημερινῆς. Πεντάετη γενόμενον μετὰ παρέδωκαν εἰς τὸν κυναγωγὸν Σαβέλιτς, ὅπως μετὰ ἐπιμελήται, διότι οὗτος ἕνεκα τῆς νηφαλιότητός του ἐκρίθη ὡς ἄξιος παιδαγωγός. Διὰ τῶν φροντίδων δ' αὐτοῦ, ἐν ἡλικίᾳ δώδεκα ἐτῶν εἴξουρον ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ ἡδοναμην μετ' ἀκριβείας νὰ ὀρίσω τινὰ τὰ προσόντα κυνηγετικοῦ κυνός. Κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν μου ὁ πατήρ μου μετεκαλέσατο ἐπὶ μισθῷ Γάλλον τινὰ, τὸν κ. Βωπρέ, ὅστις ἦλθεν ἐκ Μόσχας φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἐπιτησίαν προμήθειαν οἴνου καὶ προθηγιακοῦ ἐλαίου. Ἡ ἔλευσις του δυσηρέστησε σφόδρα τὸν

Σαβέλιτς. «Μοῦ φαίνεται, ὑπετανθόρουζε, πῶς τὸ παιδί εἶνε καλὰ συγυρισμένο καὶ εἶχεν ὄλην τὴν περιποίησιν. Τί ἀνάγκη ἦτο νὰ πᾶνε τοῦ ἀνέμου τόσα χρήματα δι' ἕνα μουσιεὶ ὡς νὰ μὴ ἦσαν ἀρκετοὶ ὑπηρεταὶ ἐς τὸ σπίτι!»

Ὁ Βωπρέ ἐν τῇ πατρίδι του ἦτο κουρεὺς, εἶτα ἐχρημάτισε στρατιώτης ἐν Πρωσσίᾳ, καὶ κατόπιν ἦλθεν εἰς Ρωσσίαν διὰ νὰ γείνη οὐταϊτέλ, χωρὶς νὰ εἴξουρη καλὰ καλὰ τί θὰ εἶπῃ αὐτό. Ἦτο μὲν πολὺ καλὸς νέος, ἀλλ' εἰς ἄκρον ἀβουλος καὶ ἀπερίσκεπτος. Εἶχε δὲ καὶ μεγάλην ἀδυναμίαν πρὸς τὸ ὠραῖον φύλον. Ἀλλὰ καὶ τῆς βαρέλας ἐχθρὸς δὲν ἦτο, καθὰ ὁ ἴδιος ἔλεγεν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον ἡγάπα νὰ τραβᾷ ὀλίγον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ μας μόνον κατὰ τὸ φαγητὸν παρετίθετο οἶνος, εἰς μικρὰ μάλιστα ποτήρια, καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ἐλησμόνοι πάντοτε ὁ ὑπηρετής νὰ κεράσῃ τὸν οὐταϊτέλ, ὁ καλὸς μου Βωπρέ συνείησε ταχέως τὸ ρωσικὸν οἰνόπνευμα. Κατήνησε μάλιστα νὰ προτιμᾷ αὐτὸ ὡς μᾶλλον εὐστόμαχον, ἀπὸ τοὺς οἶνους τῆς πατρίδος του. Συνεδέθημεν διὰ τοῦ συμβολαίου νὰ με διδάξῃ γαλλικὰ, γερμανικὰ καὶ πάσας τὰς ἐπιστήμας, εὐρεν ὅμως προτιμότερον νὰ διδαχθῇ ἀπὸ ἐμὲ πῶς κουτσάστραβὰ νὰ φλυαρῇ ρωσιστῶν. Ὁ καθεὶς μας ἔκαμανε τὴν δουλειάν του ἢ φιλία μας ἦτο σταθερωτάτη, καλλίτερον διδάσκαλον ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιθυμήσω. Ἀλλ' ἡ κακὴ μοῖρα μᾶς ἐχώρισε μετ' οὐ πολὺ, αἰτία δὲ τούτου ἐγένετο τὸ ἐπόμενον συμβεβηκός.

Ἡ πλύντρια Πολάσκα, εὐλογοκοιμημένη χονδροκόρη, καὶ ἡ μονόφθαλμος βουκόλος Ἀκούλκα, σύστασιν ἀπὸ κοινοῦ ποιησάμεναι, προσέπεσαν μίαν ἡμέραν εἰς τοὺς πόδας τῆς μητρὸς μου, καὶ μετὰ κλαυθμῶν καὶ ὀδυρμῶν ἐξέθησαν τὰ παράπονά των κατὰ τοῦ μουσιεῖ, ὁ ὁποῖος τὰς ἐξεμνάλισε.

Ἡ μήτηρ μου δὲν ἐχωράτευεν ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον παρεπονθήθη καὶ αὐτὴ εἰς τὸν πατέρα μου, ὅστις μὴ ἀγαπῶν τὰς ἀναβολὰς καὶ τὰς βραδύτητας διέταξε παραχρῆμα νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν του αὐτὸς ὁ κκοῦήτης Γάλλος. Τῷ ἀπεκρίθησαν εὐσεβάτως ὅτι ὁ μουσιεὶ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν μοὶ παρέδιδε

1. Διάσημος Ρώσσοσ στρατηγός ἐπὶ τοῦ αυτοκράτορος Πέτρου τοῦ μεγάλου καὶ τῆς αυτοκρατειράς Ἀννης.

μάθημα· ὁ πατήρ μου ἔδραμεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ὅπου ὁ Βωπρὲ ἐκοιμάτο ἐπὶ τῆς κλίνης του τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου. Ἐγὼ ἄφ' ἐτέρου ἠσχολούμην εἰς ἔργον σπουδαιότατον. Μοὶ εἶχον φέροι ἐκ Μόσχας γεωγραφικὸν πῖνακα, κρεμασθέντα εἰς τὸν τοίχον, ἀλλ' εἰς οὐδὲν χρησιμεύσαντα. Αὐτὸν τὸν πῖνακα διὰ τὸ πλάτος καὶ τὴν στερεότητα τοῦ χάρτου εἶχα βάλει εἰς τὸ μάτι ἀπὸ πολλοῦ. Ἀπεράσισα δὲ νὰ κάμω μὲ αὐτὸν ἓνα ἀετὸν, καὶ ἐν ᾧ ἐκοιμάτο ὁ Βωπρὲ, ἤρχισα τὸ ἔργον· ὁ πατήρ μου εἰσῆλθεν Ἰσα Ἰσα εἰς τὴν στιγμήν καθ' ἣν προσεδόκλων μίαν οὐρὰν εἰς τὸ Εὐέλπι ἀκρωτήριον. Ἰδὼν τὰς γεωγραφικὰς ἐργασίας μου, μοὶ ἐτράθηζε δυνατὰ τὸ ὅτιον, ὥρμησε πρὸς τὴν κλίνην τοῦ Βωπρὲ καὶ ἐξεγείρας αὐτὸν τοῦ ὕπνου ἀποτόμως ἤρχισε νὰ ἐλέγχῃ καὶ νὰ ὀνειδίξῃ αὐτὸν πικρῶς. Τεθροθυμημένος ὁ Βωπρὲ ἐπειράθη ἀλλὰ ματαίως νὰ ἐγερωθῆ, διότι ὁ ταλαίπωρος ἦτο ἀναίσθητος ἐκ τῆς μέθης. Ὁ πατήρ μου τὸν ἐσήκωσεν ἀπὸ τὸ περιλαίμιον, τὸν ἔριψεν ἐκτὸς τοῦ δωματίου καὶ τὸν ἐδίωξεν αὐθημερόν, ἐπιχαίροντος καὶ ἀγαλλομένου τοῦ Σαβέλιου. Καὶ οὕτως ἐπερατώθη ἡ ἐκπαίδευσίς μου.

Ἐζὼν λοιπὸν ὡς νεοδρόσ. 1¹ καὶ διεσκέδαζον ἐξαφνίζων τὰς περισσότερὰς ἢ παίζων ἐν τῇ αὐτῇ τὸν ἀνγατιστὴν μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν μου. Οὕτω διῆγον μέχρις οὔτου συνεπλήρωσα τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας μου· μικρὸν ὅμως μετὰ ταῦτα μεγάλη μεταβολὴ ἐγένετο ἐν τῷ βίῳ μου.

Φθινοπωρινὴν τινα ἡμέραν, ἡ μήτηρ μου παρεσκέυαζεν ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτῆς μελίπηκτα, ἐγὼ δὲ λείπων τὰ χεῖλη, ἐθεώρουν τὸν ἀναβρασμὸν τοῦ ῥευστοῦ. Ὁ πατήρ μου καθήμενος παρὰ τὸ παράθυρον εἶχεν ἀνοιχτὴν τὴν Ἐπειτηρίδα τῆς Αὐλῆς, ἣν ἐλάμβανε καθ' ἔτος. Τὸ βιβλίον ἐκεῖνο μαγίστην ἐξήσκει ἐπ' αὐτοῦ ἐπήρειαν· τὸ ἀνεγίνωσκε μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ εἶχε τοῦτο τὸ ἰδιόζον, ὅτι τὸν πρῶτον ὑπερμέτρως. Ἡ μήτηρ μου ἦτις ἤξευρε κατὰ βάθος τὰς συνηθείας καὶ ἰδιοτροπίας του, προσεπάθει νὰ ποικύπτῃ τὸ ἀτυχὲς βιβλίον καὶ κατῶρθου ἐνῆστε τοῦτο, ὥστε ὀλόκληροι μῆνες παρήρχοντο χωρὶς νὰ προσπέσῃ ἡ Ἐπειτηρίς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του πατρὸς μου. Ἄφ' ἐτέρου ὅμως ὁσάκις ἐπιπτεν εἰς χεῖράς του δὲν τὴν ἄφινεν ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους. Ἀνεγίνωσκε λοιπὸν ὁ πατήρ μου τὴν Ἐπειτηρίδα τῆς Αὐλῆς, ὕψων συχνάκις τοὺς ὤμους καὶ ὑποτονθορῶν· «Στρατηγός. . . ἦτο λοχίας εἰς τὸ τόγμα μου. Ἰππότης πάντων τῶν ῥωσικῶν ταγμάτων! . . . Πόσος καιρὸς εἶναι ὅπου καὶ ἡμεῖς. . .» Ἐπὶ τέλει ὁ πατήρ μου ἐσφενδόνησε τὴν Ἐπειτηρίδα

1. Νεοδρόσ, ἦτοι ἀνηλικὸς, καλοῦσιν ἐν Ῥωσίᾳ τοὺς οὕτω καταταχθέντας εἰς τὸν στρατὸν εὐπατρίδας.

μακρὰν αὐτοῦ εἰς τὸ ἀνάκλιτρον καὶ ἐδυσθίθη εἰς βαθεῖας σκέψεις, δυσάρεστα προμηνοῦσας πάντοτε. «Αὐδοτῖα Βασιλιέβνα!», εἶπεν ἀποτόμως πρὸς τὴν μητέρα μου, πόσων χρόνων εἶναι ὁ Πετρούτσας; 2.

— Τὰ ἔχει τὰ χρονάκια του. . . μπῆκε 'ς τὰ δεκαεπτὰ, ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ μου. Ὁ Πετρούτσας ἐγεννήθη τὸν ἴδιον χρόνον, ποῦ ἡ θεὰ Ναστασία Γερσκιμόβνα ἔχασε τὸ μάτι τῆς καὶ ποῦ. . .

— Καλὰ, καλὰ, ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ πατήρ μου· εἶναι καιρὸς νὰ ἐμβῇ εἰς τὸν στρατὸν, εἶναι πλέον καιρὸς νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ τρέχῃ κατόπιν ἀπὸ τὰς ὑπηρετίας καὶ νὰ σκαλώνῃ εἰς τοὺς περιστερεῶνας.

Ἡ σκέψις προσεχοῦς ἀποχωρισμοῦ ἐπροξένησεν εἰς τὴν μητέρα μου τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε ἐκ τῶν χειρῶν τῆς ἔπεσε τὸ κοχλιαρίον εἰς τὴν χύτραν καὶ ἄφθονα δάκρυα ἔρρευσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς. Ἐγὼ δὲ δυσκόλον εἶναι νὰ ἐκφράσω πόσῃ χαρὰν ἠσθάνθη. Τὴν ιδέα τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας συνεδέον μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ἐν Πετροπόλει ἡδονῶν. Ἐφραντζόζωμην ἐμαυτὸν ἀξιωματικὸν τῆς σωματοφυλακῆς, ὅπερ ἐγὼ ἐθεώρουν ὡς τὴν κορωνίδα τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας.

Ὁ πατήρ μου οὐ μόνον ἐπέμενε ἀνευδότως εἰς τὰς ιδέας του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν προέβαινε ταχέως. Ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεώς μου ὠρίσθη εὐθύς. Τὴν προτεραιάν δὲ ταύτης μοὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι ἤθελε νὰ γράψῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν μέλλοντα διοικητὴν μου καὶ μοὶ ἐζήτησε χάρτην καὶ γραφίδα.

«Μὴ λησμονήσῃς, Ἀνδρέα Πέτροβιτς, εἶπεν ἡ μήτηρ μου, νὰ γράψῃς χαιρετίσματα ἐκ μέρους μου εἰς τὸν πρίγκηπα Β. . . καὶ νὰ τοῦ εἴπῃς, ὅτι ἐλπίζω πὼς θὰ ἦνε εὐνοϊκὸς πρὸς τὸν Πετρούτσαν μου.

— Τί ἀνοηταί εἶναι αὐταί! ἀνεφώνησεν ὁ πατήρ μου συνοφρυούμενος· διατί θέλεις νὰ γράψω πρὸς τὸν πρίγκηπα Β. . .;

— Μὰ δὲν μὰς εἶπες, πὼς ἔκρινες καλὸν νὰ γράψῃς πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Πετρούτσας;

— Αἶ, καὶ τί μὲ τοῦτο;

— Ἄλλ' ὁ διοικητὴς τοῦ Πετρούτσας εἶναι ὁ πρίγκηπ Β. . . εἰς εἰς εἰς πολλὰ καλὰ, ὅτι εἶναι καταγραμμένος εἰς τὸ σύνταγμα Σεμενόφσκι.

— Καταγραμμένος; Καὶ τί μὲ μέλλει ἐμὲ ἂν ἦνε καταγραμμένος ἢ ὄχι; ὁ Πετρούτσας δὲν θὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Πετροπόλιν. Τί θὰ ὑπάγῃ νὰ μάθῃ ἐκεῖ; πὼς νὰ ἐξοδεύῃ χρήματα καὶ νὰ κάμῃ τρέλλαις; Ὅχι! πρέπει νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατὸν, νὰ μυρισθῇ μπαρούτι, νὰ

1. Αὐδοτῖα, θυγάτηρ τοῦ Βασιλείου. Γνωστὸν ὅτι ἐν Ῥωσίᾳ τὸ πατρωνυμικὸν εἶναι ἀχώριστον τοῦ ὀνόματος καὶ εὐληρωτέρον τοῦ ἐπιθέτου.

2. Ὑποκοριστικὸν τοῦ Πιότρ, Πέτρος.

γαῖνη σωστός στρατιώτης καὶ ὄχι χαρμισφύγης τῆς σωματοφυλακῆς· πρέπει νὰ λυώσῃν ἅπαντα τοὺς τὰ λουρεὶ τοῦ σάκου του. Ποῦ εἶναι ὁ διορισμὸς του; δὲς μοῦ τον».

Ἡ μήτηρ μου ὑπῆγε καὶ ἔφερε τὸν διορισμὸν, τὸν ὁποῖον ἐρύλαττεν ἐν πυξίδι μετὰ τοῦ ὑποκαμίσου, ὅπερ ἐφόρουσεν κατὰ τὴν βάπτισίν μου καὶ μὲ τρέμουσαν χεῖρα τὸν ἔδωκεν. Ὁ πατήρ μου τὸν ἀνέγνωσε μετὰ προσοχῆς, τὸν ἔθεσεν ἐνώπιόν του ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἤρχισε νὰ γράφῃ τὴν ἐπιστολὴν.

Μὲ κατέλαβεν ἀκατάσχετος περιεργία. «Ποῦ μὲ στέλλουν λοιπὸν, διενουόμεν, ἀφ' οὗ δὲν θὰ μὲ στείλωσιν εἰς τὴν Πετροπόλιν»; Ἐβλεπον δ' ἀτενῶς τὴν γραφίδα τοῦ πατρὸς μου χαράττουσαν βραδέως τὰς λέξεις ἐπὶ τοῦ χάρτου. Περὰν τῆς τέλος τῆς ἐπιστολῆς ἐνέκλεισεν αὐτὴν μετὰ τοῦ διορισμοῦ ἐν τῷ ἰδίῳ φακέλλῳ, ἀπέθηκε τὰς διόπτρας του, μὲ ἐκάλεσε καὶ μοὶ εἶπεν:

« Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ στέλλεται πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Κάρλοβιτς Ρ. τὸν παλαιὸν συστρατιώτην καὶ φίλον μου. Πηγαίνεις εἰς Ὁρεμβούργον! διὰ νὰ ὑπηρετήσῃς ὑπὸ τὰς διαταγὰς του».

Ἀπέπησαν λοιπὸν πᾶσαι αἱ λαμπραὶ ἐλπίδες μου. Ἀντὶ τοῦ ἐν Πετροπόλει φαίδρου καὶ ἀνειμένου βίου μὲ ἀνέμενε ἡ πληθὺς ἐν χώρᾳ ἀποκέντροφ καὶ ἀγρία. Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, εἰς ἣν μετὰ πόθου ἀπέβλεπον μοὶ ἐφαίνετο νῦν χαλεπωτάτη. Ἄλλ' ὄφειλον νὰ ὑποκύψω. Τῇ πρώτῃ τῆς ἐπαύριον ὁδοπορικῆ κιβίτκα ἐστάθη πρὸ τῆς θύρας τῆς ἡμετέρας οἰκίας. Ἐν αὐτῇ δ' ἐτέθη εἰς ὁδοπορικὸν σάκος, ἐν κιβώτιον περιέχον σαμοβάριον καὶ δεμένα χειρόμακτρα μὲ παξιμαδία καὶ πλακούντια, τελευταῖα λείψανα τῶν φιλοστόργων περιποιήσεων τοῦ πατρικοῦ μου οἴκου. Οἱ γονεῖς μὲ νύχθησαν καὶ ὁ πατήρ μου μοὶ εἶπεν: «Υἱάκι, Πέτρε, νὰ ὑπηρετήσῃς πιστὰ ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκες ὄρκον· νὰ ὑπακούῃς τοὺς ἀρχηγούς σου, νὰ μὴ ζητῆς ἀπὸ αὐτοὺς χάριτας· νὰ μὴ ἐπιζητῆς μὲ ὑπερβολὴν τὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ μῆτε νὰ τὴν ἀποφεύγῃς, καὶ ἔχε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν σου τὴν παροιμίαν ὅπου λέγει: Πρόσεχε τὸ φόρεμά σου ὅσῳ εἶναι καινούργιον καὶ τὴν τιμὴν σου ὅσῳ εἶναι καθαρὰ.» Ἡ μήτηρ μου ἔνδακρυς μοὶ παρήγγειλε νὰ προφυλάττω τὴν ὑγίαν μου, καὶ εἰς τὸν Σαβέλιον νὰ προσέχη τὸ παιδάκι τῆς ἴσων τὰ μάτια του. Μοὶ ἔδωκεν νὰ φορέσω κοντὸν τουλοῦπ ἐκ δέρματος λαγωῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ μεγάλην μελωτὴν ἐξ ἀλωπεκῆς. Ἐκάθησα ἐν τῇ κιβίτκα μετὰ τοῦ Σαβέλιου καὶ ἀνεχώρησα εἰς τὸν πρὸς τὸν ὄρον, κλαίων πικρῶς.

1. Πρωτεύουσα τοῦ κυβερνείου Ὁρεμβούργου, τοῦ ἀνατολικωτάτου τῆς ἑυρωπαϊκῆς Ῥωσίας ἐκτετατομένου καὶ εἰς τὴν ἀσιατικὴν.

Ἀφικόμην τὴν νύκτα εἰς Σιμβίρσκ, ὅπου ἔδει νὰ παραμείνω ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρας ὥρας, ὅπως ἀγοράσῃ διάφορα πράγματα ὁ Σαβέλιος. Κατελύσαμεν εἰς ἓν ξενοδοχεῖον, καὶ ἐγὼ μὲν ἔμεινα ἐν αὐτῷ, ὁ δὲ Σαβέλιος ἀπὸ πρώτας ἤρχισε νὰ τρέχῃ εἰς τὰ ἐμπορικὰ. Βαρυθεῖς νὰ ἐπισκοπῶ ἀπὸ τοῦ παραθύρου τὸν κάτωθι ἄνυκτον δρομίσκον, ἀπεράσισα νὰ περιέλθω τὰ δωματία τοῦ ξενοδοχείου. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ σφαιριστηρίου, εἶδον ἓνα ὑψηλὸν κύριον, ὥστε τεσσαρακοντούτη, μὲ μακροὺς μαύρους μύστακας, φοροῦντα κοιτωνίτην· ἐκράτει οὗτος στέκαν εἰς τὴν χεῖρα καὶ εἶχεν εἰς τὸ στόμα τὴν πίπαν του. Ἐπαίξε μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ σφαιριστηρίου ὑπηρετοῦ, ὅστις ἂν ἐκέρδαιεν ἔπινε ποτήριον ῥακῆς, ἂν ὅμως ἔχανε ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ περᾷ μὲ τὰ τέσσαρα ὑπὸ τὸ σφαιριστήριον. Ἐστάθη καὶ τοὺς παρετήρουν παίζοντας. Ἐφ' ὅσον τὰ παιγνίδια παρετεινοῦτο αἱ ὑπὸ τὸ σφαιριστήριον δίοδοι καθίσταντο συχνότεραι, μέχρις οὔτου τέλος ὁ ὑπηρετὴς ἔμεινε ὑπὸ τὸ σφαιριστήριον.

Ὁ κύριος ἐξετόξευσε ἐκφορατικωτάτους τινὰς λόγους ἐν εἶδει ἐπιταφίου καὶ μοὶ πρόετινε νὰ παίζωμιν μίαν παρτίδα. Τῷ ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν ἤξευρα νὰ παίζω, τοῦτο δὲ τῷ ἐφάνη ἀναμφιβόλως παραδοξότατον. Μὲ παρετήρησε τρόπον τινὰ μετ' οἴκτου. Ἐν τούτοις συνεδέσαμεν ὀμιλίαν καὶ ἔμαθον, ὅτι ὀνομαζέται Ἰβάν Ἰβάνοβιτς Ζουρίνης, ὅτι ἦτο ἐπίλαρχος τῶν Οὐσσάρων ***, ὅτι εὐρίσκετο τότε ἐν Σιμβίρσκ πρὸς στρατολογίαν νεοσυλλέκτων καὶ ὅτι κατέλυσε ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐγὼ ξενοδοχεῖον. Ὁ Ζουρίνης μὲ προσεκάλεσε νὰ γευματίσω μετ' αὐτοῦ, στρατιωτικῶς, ἀπὸ ὅτι ἔβρεθη, ὡς λέγουν.

Ἐδέχθην εὐχαρίστως καὶ ἐκαθήσαμεν εἰς τὴν τραπέζαν. Ὁ Ζουρίνης ἔπινε πολὺ καὶ μὲ πρόετρεπε νὰ πίνω, λέγων μοι, ὅτι πρέπει νὰ συνειθίσω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Μοὶ διηγεῖτο στρατιωτικὰ ἀνεκδοτὰ ἀστεειότατα καὶ ἐγὼ ἐκράτουν τὰ πλευρά μου ἀπὸ τὸν πολὺν γέλωτα· ὅτε ἐσηκώθημεν ἀπὸ τὴν τραπέζαν εἶχον μὲν γίνε στενότατοι φίλοι. Τότε μοὶ ἐπρόετινε νὰ μὲ μάθῃ *μυλιλιάρδον*· «εἶναι ἀπαράιτητον, εἶπεν, εἰς στρατιώτας ὡς ἡμεῖς. Ἄς ὑποθέσωμεν παραδείγματος χάριν πὼς μὰς ἔστειλαν εἰς καμμίαν κωμόπολιν. Ἐ, τί θέλεις νὰ κάμωμιν; Καθ' ἡμέραν δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς πάλιν νὰ δέρνῃ τοὺς Ἑβραίους. Ὅτι καὶ ἂν κάμῃ θὰ καταντήσῃ εἰς τὸ καφενεῖον διὰ νὰ παίξῃ *μυλιλιάρδον* καὶ διὰ νὰ παίξῃ, πρέπει νὰ ἤξευρῃ νὰ παίζῃ.»

Οἱ λόγοι οὗτοι μὲ κατέπεισαν καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὸ μάθημα· ὁ Ζουρίνης μὲ ἐνεθάρρυνε μεγαλοφώνως· ἐξεπλήττετο τὰ μέγιστα διὰ τὰς ταχείας προόδους μου

και μετά τινα μαθήματα μοι προέτεινε να παίζωμεν με χρήματα, έστω και με έν γκρόχ (δύο καπήκια) μόνον, όχι διά τó κέρδος, αλλά διά να μη παίζωμεν εις τόν άέρα, τó όποιον κατά τήν γνώμην του ήτο κακίστη συνήθεια. Συγκατετέθη, και ό Ζουρίνης διέταξε να φέρωσι πόντε¹ είτα με συνεδούλευσε να τó δοκιμάσω, έπαναλαμβάνων πάντοτε, ότι πρέπει να συνειθίσω εις τήν στρατιωτικήν ύπηρεσίαν. «Διότι, προσέθηκεν, ύπηρεσία χωρίς πόντε, τί ύπηρεσία είναι;» «Ηκολούθησα τήν συμβουλήν του. Έξηκολουθήσαμεν δε τó παιγνίδιον και όσω περισσότερον έπινον, τόσο ζωηρότερος έγινόμην. Έσφενδόνων τας σφαίρας εκτός του σφαιριστηρίου, ώργιζόμην, ύβριζον τόν παραστεκόμενον ύπρέτην, ό όποιος ήρθιμι τους πόντους.

Κύριος οίδε πώς ηύξησα τήν καταβολήν, έν όλίγοις λόγοις έκαιμα, ό τι έμπορεί να κάμη παιδίον λαβόν άπόλυτον έλευθερίαν μετά μέγαν περιορισμόν.

Κατ' αυτόν τόν τρόπον ή ώρα παρήλθε χωρίς να τó έννοήσω. Έπί τέλους ό Ζουρίνης έκτύπησε τó ώρολόγιόν του, απέθεσε τήν σέκα και μοι είπαν, ότι έχασα έκατόν ρούβλια! Άκούσας τούτο έταράχθην σφόδρα τά χρήματά εύρίσκοντο εις χείρας του Σαβέλιτς. Έψέλλισα λέξεις τινάς ζητών συγγνώμην, διότι δεν έδυνάμην να πληρώσω άμέσως, άλλ' ό Ζουρίνης μοι είπε: «Σε παρακαλώ, μη στενοχωρησαι, ήμπορώ να περιμένω, τώρα όμως ως ύπάγωμεν εις τής Άρинуκας.»

Τί τά θέλετε; έτελείωσα τήν ήμέραν μου με τας αύτας άνοησίας, ως τήν είχον άρχισαι. Έδειπνήσαμεν έν τή οικία της Άρинуκας εκείνης. Ό Ζουρίνης δεν έπαυε να με κερνά, έπαναλαμβάνων άείποτε, ότι πρέπει να συνειθίσω εις τήν στρατιωτικήν ύπηρεσίαν. Ότε έσηκώθην από τήν τράπεζαν, μετά δυσκολίας κατώρθου να σταθώ όρθιος. Περί τó μεσονύκτιον ό Ζουρίνης με ώδήγησεν εις τó ξενοδοχείον.

Ό Σαβέλιτς έσπευσεν εις προύπάντησίν μας εις τó εξώθυρον. Έβαλε κραυγήν, ότε παρετήρησε τά άναμφισβήτητα μαρτύρια του ζήλου μου προς τήν στρατιωτικήν ύπηρεσίαν.

«Τί έπαθες; μοι είπε διά φωνής κλαυθμηρας. Πού σ' έγέμισαν σάν άσάκι; Θεέ μου! τέτοια συμφορά ποτέ δεν μας συνέβη.

— Σακάδες, παληκοκουκουβάγια! τή άπήνητσησ τραυλίζων είμαι βέβαιος πώς είσαι μεθυσμένος. Πήγαινε να κοιμηθής. . . άλλά προτήτερα βάλε με να πλαγιασώ.»

Ότε εξύπνησα τήν επάυριον είχον σφοδρόν πονοκέφαλον. Διετήριον συγκεχυμένην τινά άνάμνησιν των συμβάντων της προτεραίας. Τους

1. Τότε τó ρούβλιον ύπελογίζετο άγγραόν, όπερ ίσσοδυναμεί ως και σήμερα προς όρ. 4.

συλλογισμούς μου διέκοψεν ό Σαβέλιτς, όστις εισήλθεν εις τó δωμάτιόν μου, φέρων κύπελλον τείου. «Πολύ γοηγορα άρχισες να τó ρήχνεις έξω, Πιότρ Άνδρέιτς¹, μοι είπε σείων τήν κεφαλήν. Αχ! τίνος έμοιασες; Μου φαίνεται, ότι ούτε ό πατέρας σου, ούτε ό παππούς σου ήσαν μέθυσοι. Δεν λέγω τήν μητέρα σου, ή όποία άφ' ότου έγεννήθη δεν ήθέλησε ποτέ να βάλη εις τó στόμα της άλλο ποτόν, έξω μόνον, από κθάς². Ποίος πατρίαι; Έκεινος βέβαια ό καταραμένος ό μουσιέ. Εύμορφα ως τόσο πράγματα σε έμαθε αυτό τó σκυλογέννημα και άξίζει αλήθεια τόν κόπον να σου καθίσουν ες τó κεφάλι σου έναν αλούτερο εκεί, σάν να μην είχε τó άφεντικό δίκους του ανθρώπου, όσους ήθελε!»

Καταληφθεις ύπό αίσχυνης, είπον, στραφεις προς αυτόν: «Πήγαινε απ'έδω, Σαβέλιτς, δεν θέλω τσάι». Άλλ' ήτο δύσκολον να σταματήσω τόν Σαβέλιτς, άφ' ου έπήρε πλέον τόν κατήφορον. «Βλέπεις, βλέπεις, βλέπεις, Πιότρ Άνδρέιτς, τί είναι να κάμνης τρελλά καρώματα. Έχεις πονοκέφαλον και δεν θέλεις να πάρης τίποτε. Όποιος μεθα τίποτε δεν άξίζει. Να πιής λίγη άρμη άγγουριών με μέλι, ή καλλίτερα μισό ποτήρι ράκι διά να ξεμεθύσης. Έ τί λές;»

Κατ' εκείνην τήν στιγμήν εισήλθε πας τις, κομίζων έν γραμμα του Ζουρίνη προς με. Άποσφραγίσας δ' αυτό άνέγνωσα τά εξής:

«Άγαπητέ Πιότρ Άνδρέιτς, κάμη μου τήν χάριν να μου στείλης διά του ύπρέτην μου τά έκατόν ρούβλια, τά όποια έχασες χτές. Έχω φοβεράν άνάγκην χρημάτων. Όλωσ πρόθυμος, Ίδών Ζουρίνης.»

Άλλος τρόπος δεν ύπήρχε. Προσεποιήθη τόν άδιάφορον και στραφεις προς τόν Σαβέλιτς, τόν διέταξα να δώση εις τόν παιδα έκατόν ρούβλια.

«Πώς; διατί; με ήρώτησεν έκπληκτος.

— Του τά χρεωστώ, άπεκριθην, μεθ' όσης ήδυνάμην άπαθείας.

— Του τά χρεωστεις! ύπολαβών είπε. Και πότε σύ έλαβες κειρόν να κάμνης αυτό τó δάνειον; Άδύνατον πράγμα! Κάμη ό τι θέλεις, αύθέντα, άλλ' αυτά έγώ δεν τά πληρώνω!»

Έσκέφθη τότε, ότι αν κατά τήν κρίσιμον εκείνην περίστασιν δεν εξηνάγκασον τόν πείσιμονα γέροντα να με ύπακούση θα μοι ήτο δύσκολον εις τó εξής να διαφύγω τήν κηδεμονίαν του. Ίδών δ' αυτόν άγερώχως τή είπον:

«Είμαι αύθέντης σου, και είσαι ύπρέτης μου. Τά χρήματα είναι ιδικά μου, τά έχασα, διότι ήθέλησα να τά χάσω. Σε συμβουλεύω να μη έναντιούσαι και να ύπακούης, όταν σε διατάττωσι.»

1. Πέτρε, υίέ του Άνδρίου.

2. Είδος μηλίτου, ποτόν συνηθέστατον έν Ρωσίε.

Οί λόγοι μου τόσο βαθείαν αίσθησιν ενεποίησαν τώ Σαβέλιτς, ώστε εκτύπησε τας χείρας και διέμεινε βωθός και ακίνητος.

«Τί στέκεσαι αυτού σάν κούτσουρο;» άνέκραξα όργιλως. Ό Σαβέλιτς ήρχισε να θρηνη.

«Ό πατέρα μου Πιότρ Άνδρέιτς, έψέλλισε διά τρεμούσης φωνής, μη με κάμνης ναποθάνω από λύπην. Φώς μου, άκουσέ με τόν γέροντα. Γράψε εις αυτόν τόν ληστήν πώς έχωράτευες, πώς δεν είχαμε ποτέ μας τόσο χρήματα. Έκατόν ρούβλια! Θεέ πολυεύσπλαγχνε! είπέ του πώς οι γονείς σου σου έχουν αυστηρώς άπαγορεύσει να μη παίζης ποτέ άλλο, εκτός από βώλους.

— Θα σιωπήσης τή είπον, διακόπτων αυτόν άποτόμως: δός τά χρήματα, ή σε διώχνω απ'έδω με τας κλωταίς.»

Ό Σαβέλιτς με εκύτταξε, και εις τó πρόσωπόν του άπετυπούτο βαθυτάτη λύπη ή ύπήγε δε να φέρη τά χρήματα. Τόν έλυπήθη τόν δυστυχή γέροντα' άλλ' ήθελον να χειραφετηθώ, και ναποδείξω, ότι δεν ήμην πλέον παιδί. Ό Ζουρίνης έλαβε τά έκατόν ρούβλια του. Ό Σαβέλιτς έσπευσε να έτοιμάση τά τής άναχωρήσεως εκ του καταραμένου εκείνου ξενοδοχείου. Έπανελθών δε μοι άνήγγειλεν, ότι οι ήπιοι ήσαν έξευγμένοι.

Άνεχώρησα έν Συμβίρσκ με άνήσυχον συνείδησιν και ένδομούχος δυσηρεστημένος με τόν έαυτόν μου: ούτε άπεχαιρέτισα τόν διδάσκαλόν μου, τόν όποιον ύπέθετον, ότι ουδέποτε πλέον έμελλον να επανιδώ.

[Έκείνη σελίς].

**Π.

ΡΟΥΜΕΛΗ

Συντάξει: έδτ εκδ. 566.

Α

Έν τή θαλάσση.

Οί λεμβούχοι. — Έπίγειον των Καλαμών. — Αί Καλάμαι. — Θεία από της άεροπόλεως. — Ό Πύργος του Βιλλαρδούνου. — Μία γνωριμία έν Καλάμαις. — Ό Γερμανός συνταξιδιώτης μου. — Έντυπώσις Ζακύνθου. — Πρώτη θέα του Μεσολογγίου.

Πολύ πριν άγκυροβολήσωμεν έν τή όρμω των Καλαμών τó άτμοπλοιον είχεν ήδη άλωθή εξ έφόδου ύπό των λεμβούχων, οίτινες ως σχινοβάται και πειραταί συγχρόνως κατορθώνουσι με κίνδυνον καταποντισμού να προσδέσωσιν εις τά πλευρά αυτού τας λέμβους, και διά των κάλων αναρριχώμενοι και ύψούμενοι ό μόν επί της βάρχεις του δε, εισπηδώνσιν έντός του σκάφους μετ' άπαραμίλλου τέχνης και γοργότητος. Περιερχόμενοι δε τότε από της πρώρας μέχρι της πρύμνης, καθιδροι εκ του άγώνος και έρυθροί τήν μορφήν, προσκαλοϋσι τους βουλομένους να εξέλθωσι και εις τó πρώτον κατανευτικόν σημεϊον αυτών άναρπαζουσι τας άπο-

σκευάς των έν ριπή όφθαλμού, και ρίπτουσιν αυτας άναμίζ έν τή προσδεδεμένη λέμβω, ουδάλως προσέχοντες εις τας παρατηρήσεις των ιδιοκτητών, ότι πιθανόν να συντριβώσιν ούτω κρημιζόμενα τά κιβώτια των ή και να πέσωσιν εις τήν θάλασσαν.

Εύτυχως δεν μετείχον της όχλοβοής ταύτης, διότι έσκόπουν μόνον ως επισκέπτης να εξέλθω εις Καλάμαις έπωφελούμενος της τριώρου σταθμεύσεως του άτμοπλοίου. Άνέμεινα λοιπόν έως να παρέλθη ή μεγάλη σύγχυσις της άποδιβάσεως και τότε κατήλθον έν λέμβω ήτις μ' έφερε προς τήν κιγκλιωτήν προκουμαίαν.

Αί Καλάμαι απέχουσι της θαλάσσης μόλις 4—5 στάδια. Παρά τήν ακτήν ύπάρχουσιν όλίγα οικήματα, κατά τó πλείστον καφεπωλεία ή μαγειρεία, εξέχει δε κατά τόν όγκον μεταξύ αυτών τó δημόσιον ζυγιστήριο των σύκων, άτινα, ως γνωστόν, είνε τó κυριώτατον προϊόν της Μεσσηνιας εξαγόμενα κατά μυριάδας όλας στατήρων.

Η μεταξύ του έπινείου και της κυρίας πόλεως συγγωνονία εκτελείται δι' άμαζών, ών αί πλείστοι είνε πονιχραί και γεγηρακυίαι επί τσοούτον, ώστε ένθ κυλινδούνται επί της όδοϋ, οι έν αυταίς επιβάται ακούουσι τρίζοντα μέχρι συντριβής τά ζύλα και τά σίδηρα, αναγκάζονται δε να συγκρατώνται στερεώς επί των άχυρίνων προσκεφάλων, ίνα μη σφενδονισθώσιν εις τόν άλευρώδη κοινοτόν της όδοϋ, να τηρώσι δ' έτι συνεσφιγμένας τας σιαγώνας και ύπομονητικώς σιγηλά τά χείλη αν δεν θέλωσι να κατακόψωσι διά δηγμάτων τήν γλώσσαν αυτών κατά τους άλλεπαλλήλους της άμάξης κλονισμούς.

Η όδός αυτή ουδέν έχει τó αξιοθέατον εκτός κοινών τινων κήπων και άγρών. Εκπλήττεται τις μόνον προς στιγμήν επί τή θέα σιδηροδρομικής γραμμής παραλλήλως τή όδω έστρωμένης. Σιδηρόδρομος έν Καλάμαις; Πότε και πώς έγεινεν αυτό χωρίς να έχη κανείς είδησιν; Άλλ' ή εύάρεστος έκπληξις παύει εύθως ως έρωτήση τινά, όστις θα τή άπαντήση ότι ή γραμμή έστρώθη μόνον ίνα διευκολύνη τήν μεταφοράν ύλικού προς κατασκευήν της προκουμαίας. . .

* *

Αί Καλάμαι άνεπιφυλάκτως δύναται τις να είπη ότι είνε μία από τας καλλίστας πόλεις της Ελλάδος. Και ή χλοερά και γραφική θέσις έν ή καίται, και ό ποταμός Νέδων, ό νυν Δαφνών, βέαν παρ'αυτή, και αυτό τó σχέδιον των όδων εις τήν χάραξιν των όποιων ειργάσθησαν πρώτοι οι Γάλλοι, και ή άρχιτεκτονική έτι των οικιών κομψή και φιλόκαλος, πάντα ταύτα συντείνουσι προς ώραισμόν της μεσσηνιακής πρωτεύσεως.

Ἡ διὰ τῆς ἀγορᾶς διαβάσεις εἶνε μοναδικὴ ὡς πρὸς τὴν θέαν, ἣν παρέχουσι τὰ ἐγγύρια μεταξωτὰ ὑφάσματα ἀτελευτήτως ποικιλόχρωμα, ποικιλόσχημα καὶ πολυειδῆ, ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου κυματίζοντα ἀνὰ τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα τῶν καταστημάτων ὡς τόσαι φανταστικαὶ σημαῖαι ἀνυπάρχων ἐθνικότητων. Μετὰ δυσαρρεσκείας ὅμως ἐνιαχοῦ βλέπει τις παραπλεύρως τῶν εὐθύμων τῆς μετάξης χρωμάτων ὀλόκληρα ὑελοφρακτα ἐμαρῖα περιέχοντα συλλογὰς ἀγγεμάχων ὀπλων, ἀπὸ κάμας μέχρι σουρῖα καὶ ἀπὸ χαντζαρίου μέχρι λάζου.

Ὅποια ἀντίθεσις!

Ἡ βιομηχανία, ἡ πρόοδος, ἡ ἐργασία, ἡ παραγωγή, ἡ ζωὴ—καὶ παρ' αὐτῆ ἡ ὀπισθοδρομῆσις, ἡ ἐπιβουλὴ, τὸ ἐγκλημα! . . .

ὦ! εἶθε, εἶθε νὰ μὴ εἶνε μακρὰν ὁ χρόνος, καθ' ὃν καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀποστίλθουσι νῦν λεπίδες μαχαίρων, θ' ἀναρτηθῶσι διαφανῆ μακτύλια καὶ ζῶναι σηρικαί.

Ἡ πόλις τῶν Καλαμῶν εἶνε ἐλαφρῶς ἀνωφερῆς πρὸς τὴν ἡρειπωμένην ἀκρόπολιν. Ἐν ἀνέλιθι δὲ τις πρὸς αὐτὴν διέρχεται διὰ στενωπῶν τινῶν ὁδῶν, κατ' ἀνάγκην δὲ παρελαύνει καὶ πρὸ τῶν κιγκλιδωτῶν παραθύρων τῶν φυλακῶν, ἐφ' ὧν διακρίνει ἐπιμόνας προσκεκολλημένας μορφὰς ἀνίπτους καὶ ἀκτενίστους ἀπομυζώσας ἐκεῖθεν ἀέρα ἐλεύθερον.

Μολονότι ἡ ὥρα ἦν δεκάτη καὶ ὁ ἥλιος ἐθερμαίνειν ἀνηλεῶς τὸ ἀλεξήλιόν μου, ἀκατάσχετος περιεργία μὲ εἴλκυε πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. Ἀψηφίσας λοιπὸν τὸν ἥλιον καὶ διαβάς διὰ τῶν τριῶν θολωτῶν πυλῶν ἀνευ τινὸς συντρόφου ἢ ὁδηγοῦ, ἀλλὰ τυχαίως πάντοτε βαδίζων εὐρέθην τέλος ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῆς. Ἡ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἀνάβασις ἀξίζει ἀληθῶς τὸν κόπον. Θαυμασία εἶνε ἡ ἀπ' αὐτῆς θέα τῆς πόλεως, τοῦ ποταμοῦ Δαφνῶνος μετὰ τῆς μακρᾶς γεφυρᾶς του, καὶ τοῦ μεσσηνιακοῦ πεδίου μετὰ τῶν πέριξ ποικιλοσχημῶν λόφων καὶ βουνῶν. Ἐξικνεῖται δ' ἐκεῖθεν ἐλεύθερον τὸ βλέμμα πρὸς ὅλην τὴν θάλασσαν, ἣτις περιλαμβάνεται ἐν τὸς τῆς εὐρείας ἀγκάλῃς τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. Ἀλλ' ἐπὶ τόπου οὐδὲν ἔχω νὰ ἴδω ἐπὶ τῶν πραγματικῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως εἶνε δὲ καὶ τόσον ἡρειπωμένα ὥστε ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ αὐτῶν ὀμοιάζει μᾶλλον ἀγρὸν χέρσον ἢ φρούριον.

Μόνος ὁ πύργος τηρεῖ ἐτι τινὰς τῶν τοίχων, αἱ δὲ θύραι του δὲν εἶνε ἐξ ὀλοκλήρου κατεστραμμένα. Καὶ ἔχει τινὰ ἐπισημότητα τὸ εἶρεϊπιον τοῦτο, διότι ὑπὸ τὴν στέγην αὐτοῦ εἶδε τὸ φῶς ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος Β' καὶ ἀπέκτησεν ἐκεῖ τὸ πρῶτον τοὺς περιφώλους διὰ τὸ μέγεθος ὀδόντας του. Εἰσελθὼν ἀπὸ τινος ὀπῆς τοῦ τοίχου ἐντὸς τοῦ πύργου, ὃν ἐνόμιζον ἐρημον, μετ' ἐκπλήξεως βλέπω τοὺς ἀπείρους κατεΐκους αὐτοῦ κατὰ σμήνη ἡθροισμένους ἀνὰ

τὰς γωνίας καὶ προσκεκολλημένους ἐπὶ τῶν λίθων στερεῶς καὶ ἀδιασπᾶστος. Ἐν τῷ ὑπερφάνῳ πύργῳ τοῦ Βιλλαρδουίνου ὑπάρχει νῦν ὀλόκληρος μεγαλόπολις. . . κοχλιῶν.

Παραδόξως ἀπὸ τινος ὑγρᾶς καὶ σκιορᾶς γωνίας τῆς θόλου προβάλλουσι θαλεροὶ καὶ ἀμαζόντες βλαστοὶ πολυτριχίου, ἀπὸ τῶν ὁποίων δύναμαι ἀνέτως νὰ δρέψω τινὰς εἰς ἀνάμνησιν τῆς μονήρους ταύτης ἐκδρομῆς μου.

* *

Κατελθὼν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως εὐρέθην καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν Καλαμῶν, ὅπου καφεπωλεῖα ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ ἡλιακὸν ὠρολόγιον ἐν τῷ μέσῳ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου πεποιημένον. Παρέμεινα δ' ἔξωθεν ἐνός καφεπωλείου ἵνα κενώσω ποτήριον ψυχροτάτης καὶ εὐώδους λεμονάδας, συναντήσω δὲ μετ' ὀλίγον ἐκεῖ καὶ τὴν ἀμαζαν, ἣτις θὰ μ' ἐπανέφερει εἰς τὴν παραλίαν.

Πλησίον μου ἐκάθητο κύριός τις καλῶς ἐνδεδυμένος, τεσσαρακοντούτης ἴσως τὴν ἡλικίαν, ἐμβριθῆς τὴν μορφήν, φέρων δασὺν καὶ ἐπιμήκη μαῦρον πώγωνα καὶ δίοπτρα ἐπίχρυσα ἐπὶ τῆς ῥινόσ. Ὁ κύριος οὗτος ἀνεγίνωσκεν ἐφημερίδα, ἔστρεψε δ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀναγνώσεως δις ἢ τρίς τὸ βλέμμα πρὸς ἐμὲ καὶ τέλος εὐμένως μειδιῶν μὲ ἠρώτησεν ἂν θὰ μείνω ἐπὶ πολὺ ἐν Καλάμας. Τῷ ἀπήντησα φυσικὰ ὅτι θὰ μείνω μόνον ἡμίσειαν ὥραν ἀκόμη. Ὁ κύριος ἐδίπλωσε τότε τὴν ἐφημερίδα του ἐπλησίασε τὸ καθισμὰ του καὶ ἐπιθυμῶν φαίνεται νὰ μὲ διασκεδάσῃ κατὰ τὸ μικρὸν διάστημα τῆς ἐν Καλάμας διαμονῆς μου, ἤρξατο ζωηρῶς ὀμιλῶν περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Καὶ πρῶτον περὶ τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν, αἵτινες μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ ἐγίνοντο, περὶ τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων καὶ τῆς ἀξίας τῆς ψήφου τοῦ λαοῦ· ἔπειτα περὶ καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ τοῦ ἐνιαίου τῆς ψήφου· περὶ τῆς κυβερνητικῆς ἀδεξιότητος ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ· περὶ Βίσαρκ καὶ Αὐστρίας καὶ χιλίων ἄλλων πραγμάτων. Ἐν πάσι δ' ἐπεδείκνυεν ἀκριβῆ μελέτην τῶν πραγμάτων—ἐκ τῶν ἐφημερίδων—καὶ εὐέρεσεν περὶ τὸ λαλεῖν οὐχὶ τὴν τυχοῦσαν καὶ γλώσσα ἀσφῶδρα ἐπιμαελημένην. Παρέσυρε δὲ ὁ χειμάρρος τῆς εὐγλωττίας του ὡς ξηρὰ φύλλα τὰς μονοσυλλάβους καὶ δισυλλάβους ἀπαντήσεις, ἄς ἐξ ἀβρότητος ἐπρόφερον ἐνίοτε τὰ χεῖλη μου.

Ὑπέθετον ἄλλως τε ὅτι ὁ κύριος οὗτος θὰ εἶνε ἴσως βουλευτῆς τῆς ἐπαρχίας ἢ πολιτευόμενός τις τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ ἐδικαίουν τὰ θέματα περὶ τὰ ὁποῖα ἐστρέφετο ἡ ὀμιλία του ὡς ῥοδεϊκτὰς.

Εὐτυχῶς ἐξαντλήσας φαίνεται τὸ θέμα ἡ ἀλλαγῆς τὸν λάρυγγα ἐκ τῆς συνεχοῦς ὀμιλίας ἐζήτησε ποτήριον ὕδατος, εἶτα δὲ μειλιχιώτερον καὶ οἰκειότερον ὑπέλαβε :

— Κοῖμα 'πού δὲν θὰ μείνετε ἐδῶ; θὰ σὰς εἶχα πιθανῶς πελάτην μου.

— Βεβαίωτατα! ἀπήντησα καὶ ἐσκέφθην ὅτι ὁ κύριος θὰ κάμνη βέβαια τὸν δικηγόρον ἢ τὸν ἱατρόν.

— Ἀληθινὰ, βλέπω ἕνα κουμπὶ σας 'ξηλωμένο· κοντεύει νὰ πέσῃ ἀπὸ τὸ σακκάκι σας καὶ θὰ τὸ χάσετε εἰς τὸ ταξεῖδι. Ἄν θέλετε μὴ στιγμῆ. . .

Δὲν ἀπήντησα τίποτε, ἀλλὰ βεβαίως ἡ φυσιογνωμία μου θὰ μετεμορφώθη εἰς θαυμαστικὸν, ὅταν εἶδον τὸν κύριον ὀπλίζοντα τὸν μέσον δάκτυλον διὰ μεγάλης σφαιροειδοῦς δακτυλήθρας, προσδένοντα κόμβον εἰς τὴν ἀκραν μελανῆς κλωστῆς καὶ προφέροντα τὰς λέξεις :

— Εἶμαι φραγκορράπτης!

Τῇ αὐτῇ στιγμῇ ὁ ἀμαξηλάτης μὲ προσεκάλεε νὰ φύγω διὰ νὰ μὴ με ἀφήσῃ τὸ ἀτμόπλοιο ὡς ἔλεγε. Μὴ δυναμένος ν' ἀναμείνω ἐπὶ πλέον ἀπεχαιρέτησα εὐχαριστῶν τὸν μόνον ἀνθρώπον ὃν ἐγνώρισα ἐν Καλάμας, τὸν εὐγλωττον καὶ φιλόφρονα φραγκορράπτην.

Εἰς ἐκ τῶν ὀλίγων κινδύνων, οὓς διέτρεξα ἐν τῇ ζωῇ μου, εἶνε ἀναμφιβόλως καὶ ὁ ἐν τῇ ἀμαζῇ κατὰ τὴν πρὸς τὴν παραλίαν καθόδον. Ὁ ἀμαξηλάτης δὲν ἠρόκησθη εἰς τόσους ἐπιβάτας, ὅσους θὰ ἠδύναντο νὰ φέρωσιν ἡ ἀμαζα καὶ οἱ ἵπποι του καὶ αὐτός—ἐξ ἴσου σκελετώδεις καὶ οἱ τέσσαρες—ἤθελεν ὁ ἀσυνειδήτος ὀκτώ. Ἄγνοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τίνος ἀγίου ἐφθάσαμεν μετὰ τρία ὅλα τέταρτα τῆς ὥρας, σωθέντες ἐκ πιθανωτάτου ναυαγίου ἐν τῇ ξηρᾷ, ἀκέραιοι εὐτυχῶς καὶ μόνον μεμωλωπισμένοι τὸ σῶμα ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους συνθλίψεως.

* *

Εἰς τοὺς εὐαριθμούς ἐπιβάτας τοῦ ἀτμοπλοίου προσετέθη καὶ εὐμήκης τις κύριος ἐκ Μεθώνης ἀπερχόμενος, γερμανὸς τὴν πατρίδα, ξανθὸς καὶ ἰσχνὸς ὡς εἰς τῶν ἐπτὰ σταχυῶν, οὓς εἶδε καθ' ὕπνου ὁ Φρακῶ. Ἦκουσα δ' αὐτὸν εὐχαρίστως ἀποστεινόντα ἐλληνιστὶ τὸν λόγον πρὸς τὸν θαλαμηπόλον τοῦ ἀτμοπλοίου, ὃν παρεκάλεε νὰ τῷ δώσῃ ἂν ἔχη ἐν δωμάτιον μεσημβρινόν. Εἰς τὴν παραδοξὸν ταύτην αἴτησιν ἐκεῖνος ἐπέδειξε πρὸς τὸν ξένον τρεῖς διαφοροὺς κενοὺς θαλαμίσκους, ἵνα ἐκλέξῃ ὄντινα θέλει. Καὶ ὁ Γερμανὸς συμβουλευθεὶς μικρὰν πωξιδα, ἣν ἀπὸ τοῦ τραχήλου εἶχεν ἀνηρτημένην, διητυθύνθη πρὸς ἐκεῖνο τὸ δωμάτιον, ὅπερ εἰδείκνυεν ὁ μεσημβρινὸς πόλος τῆς μαγνητικῆς βελόνης.

Ἡ πράξις σου αὐτὴ ἦτο τόσῳ πρωτότυπος, ὥστε ἀνυπομόνως προσεδόκων τὴν ὥραν, καθ' ἣν θὰ δυνήθω νὰ συνάψω μετ' αὐτοῦ συνδιάλεξιν. Ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος ἀγνοῶν βεβαίως τὴν ἀνυπομονησίαν μου, ἐπιθυμῶν δὲ ἴσως καὶ νὰ ἀνα-

παυθῇ ἐν τῷ μεσημβρινῷ τοῦ θαλαμίσκου, μόλις μετὰ δύο ὥρας ἠυδῶκεσε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ βιβλίον ἐσταχυωμένον. Ἡδυνάμην τέλος νὰ τῷ ὀμιλήσω ἀρχόμενος ἀπὸ τίνος κοινοτοπίας :

— Εἰς ποῖον μέρος θ' ἀποδιβασθῆτε ;

— Εἰς Κέρκυραν, ἀπήντησε συσφιγγὼν τοὺς ὀδόντας καὶ ἀνυψῶν τὰς ὀφρῦς, ὅπως πράττουσι συνήθως οἱ ξένοι ὅταν προφέρωσιν ἐλληνικὰς λέξεις.

— Καὶ ταξιδεύετε μόνος ;

— ὦ! ὄχι, ὅταν ταξιδεύω εἰς ἐλληνικὰς θαλάσσας ἔχω πάντοτε μαζί μου μίαν ἀχώριστον σύντροφον.

Καὶ ὅμως ἐγὼ δὲν εἶδον νὰ ἔχη καμμίαν σύντροφον. . . Ἴσως θὰ εἶνε ἰδιότροπός τις Γερμανὸς ἐσκέφθην κεκλεισμένη εἰς κανὲν ἄλλο μεσημβρινὸν δωμάτιον. Καὶ χωρὶς νὰ θέλω ἤρχισα νὰ συλλογίζωμαι ἂν εἶνε νέα ἡ γρατα. . .

Ἄλλ' ὁ Γερμανὸς μου ὡς νὰ ἐμάντευσε μέρος τῶν διαλογισμῶν μου προσέθηκε μειδιῶν :

— ὦ! Καὶ τὴν γνωρίζετε πολὺ καλὰ σεῖς.

— Τὴν γνωρίζω τὴν σύντροφόν σας, τὴν κυρίαν ; . . .

— ὦ! ναί, ναί . . . τὴν κυρίαν Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν! Καὶ μοὶ ἐδειξε τὸ βιβλίον, ὅπερ ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας.

— Καὶ μελετᾶτε ἐλληνικὰ καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ;

— ὦ! Εἰς τὴν θάλασσαν μελετῶ μὲ περισσοτέρην ἐπιμέλειαν.

— Καὶ διατὶ τάχα ; ἠρώτησα ἀπορῶν ἐπὶ τῇ νέᾳ ταύτῃ πρωτοτυπίᾳ.

— Αἶ, μὰ ὅταν ταξιδεύω, ἔχω πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὅτι πιθανὸν νὰ ναυαγήσωμεν εἰς καμμίαν ἀγρίαν παραλίαν ἐλληνικὴν, καὶ ἂν ναυαγήσωμεν θὰ εἶνε βεβαίως χρησιμώτατον νὰ ὀμιλῶ καλῶς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν διὰ νὰ συνεννοούμαι.

Δὲν εὗρον καταλληλὸν ἀπάντησιν εἰς τὴν σκέψιν ταύτην καὶ μόνον κατένευσα τὴν κεφαλὴν καὶ ἔτεινα τὴν χεῖρα, ἵνα ἴδω τὸ πολῦτιμον βιβλίον τοῦ ξένου. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπέσυρε βιαίως αὐτό :

— ὦ! ὄχι, ὄχι, ἔχω κατὶ σημειώση μὲ τὸν ὄνυχά εἰς τὸ περιθώριον. Σταθῆτε νὰ σὰς δώσω ἐν ἄλλο ἀντίτυπον.

Καὶ πρὶν ἢ προφθάσω νὰ τῷ εἶπω ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη, κατῆλθε ταχέως καὶ ἐπανῆλθε φέρων ἕτερον ἀντίτυπον τῆς γραμματικῆς τοῦ κ. Αὐγούστου Βόλτζ.

— Καὶ ἔχετε δύο ἀντίτυπα ;

— ὦ! βεβαίως ἔχω δύο ἀντίτυπα!

— Δύο ἀντίτυπα ὅμοια ;

— ὦ! ναί, ὅμοια! Ἐν εἰς τὸ θυλάκιόν μου καὶ ἐν εἰς τὸ κιβώτιόν μου.

— Καὶ διατὶ αὐτό ;

— *Αν ἀπολέσω τὸ ἐν, θὰ ἔχω πάλιν ἐν, καὶ ἂν ἀπολέσω τὰ δύο, δὲν θὰ ἔχω οὐδέν. Ὡστε πρέπει νὰ ἀπολέσω καὶ τὰ δύο ἀντίτυπα, ὅπερ δύσκολον, διὰ νὰ μείνω χωρὶς ἐλληνικὴν γραμματικὴν. Ἐκαταλάβετε τώρα;

— Ἐκατάλαβα... καὶ βλέπω ὅτι ἔχετε πολὺ δίκαιον.

Ὅταν κατῆλθον τὴν ἐσπέραν ἵνα κατακλιθῶ εἶδον τὸν Γερμανὸν μου μεταφέροντα τὸν σάκκον του καὶ τὰς λοιπὰς ἀποσκευὰς του εἰς ἕτερον θαλαμίσκον. Τὸν ἠρώτησα διατί ἀλλάσσει κλίνην.

— ὦ! διότι τὸ δωμάτιον τὸ ὁποῖον εἶχα δὲν εἶνε πλέον μεσημβρινόν, καὶ ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ κοιμηθῶ εἰς δωμάτιον μὴ μεσημβρινόν.

* *

Ἡ στενὴ καὶ τοξοειδὴς πόλις τῆς Ζακύνθου ἀπὸ τοῦ λιμένος ὁμοιάζει λευκὸν περιλαίμιον...

Ἐνῶ παρετήρουν ἀπὸ τῆς πύρνης τοῦ ἀτμοπλοίου τὰ ὑψηλὰ κωδωνοστάσια, τὰς μεγάλας οἰκίας καὶ τὴν λιθόστρωτον *Στράτα μαρίνα*, ἤκουσα ὀπισθὲν μου τὸν Γερμανὸν μολογούντα:

— Πτώσεως δοτικῆς, κλίσεως τῆς τρίτης, γένους ἀρσενικοῦ ἄφεις, ἀφέντος, ἀφέντι. Αἱ! ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἐνοήσω τὴν σημασίαν αὐτῆς τῆς δοτικῆς, τὴν ὁποῖαν μοὶ λέγουσιν ὅλοι οἱ λεμβοῦχοι.

Ἐνόησα περὶ τίνος ἐπρόκειτο καὶ γελῶν ἐπὶ τῇ τεχνολογικῇ ἀπορίᾳ τοῦ ξένου, ἐξήγησα πρὸς αὐτὸν ὅτι δὲν εἶνε δοτικὴ ἀλλὰ κλητικὴ σημαίνουσα τὸν κύριον ἢ ζακυνθινὴ λέξις: *Ἀφέντη!*

Ἀνασύρας δ' ἐκεῖνος μικρὸν σημειωματάριον ἀπὸ τοῦ θαλακίου ἀνέγραψε τὴν παρατήρησίν μου.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὸν ἠρώτησα ἂν ἤθελε νὰ ἐξέλθωμεν ὁμοῦ εἰς Ζάκυνθον, ὅπου ἠδυνάμεθα νὰ διαμείνωμεν ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Ἀπεδέξατο δὲ εὐχαρίστως καὶ δι' ἐνθουσιωδῶν ἐπιφωνημάτων τὴν πρότασιν.

Δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι περιῆλθον ὄλην σχεδὸν τὴν πόλιν μετὰ τοῦ συντρόφου μου Γερμανοῦ.

Πανταχοῦ εὐθυμία, ζωὴ, κίνησις. Αἱ χρωματισταὶ ὄψεις τῶν οἰκιῶν φαίνονται ἀποπνεύουσαι ἀνεκφραστὸν τινὰ χαρὰν καὶ θυμηδίαν, ἐνῶ ἐπὶ τῶν πλείστων παραθύρων αὐτῶν διακρίνει τὸ βλέμμα τοῦ διαβάτου χαρίεντα συμπλέγματα γαστρῶν καὶ νεανίδων, ἐν οἷς συμμίγνυνται μετὰ θαυμασίας ἀρμονίας πλεξίδες κασταναὶ καὶ φύλλα πράσινα, καὶ καυτίζονται χεῖλη καὶ παρειαὶ μετὰ γαρυφάλων καὶ ῥόδων.

Ἐπὶ τοῦ ὁμοῦ καὶ παραθύρου ἐν οἷς με-

τρῶν τις πλειότερας κόρας ἢ γάστρας, ἤμιστα μακαρίζει τὸν κηπουρὸν πατέρα.

Τί δὲ νὰ εἶπῃ τις περὶ τῶν ἐξοχῶν τῆς Ζακύνθου; Δὲν ἔχουσι μόνον πλουσίαν βλάστησιν, ἀλλὰ καὶ καλλιτεχνικὴν τὴν μορφήν. Οἱ κῆποι δὲν περιφράττονται διὰ τῶν χονδροειδῶν ἐκείνων ἐκ χύματος τοιχωμάτων τῶν διὰ θύμου ἐστεμμένων, ἀτινα βλέπομεν ἐν τῇ Ἀπτικῇ, ἀλλὰ κάλαμοι πρὸς ἀλλήλους δεδεμένοι ἀποτελοῦσι κομφούς κιγκλιωτοὺς φράκτας. Οἱ ἀγροτικοὶ οἰκίσκοι δὲν εἶνε ἀχρωμάτιστοι, ταπεινοὶ ὡς σταῦλοι καὶ δυσειδεῖς ὡς ἀχυρῶνες, ἀλλὰ χαριέσταται οἰκοδομαὶ ἐν τῷ μέσῳ τεχνικώτατα διηρημένων καὶ φιλοπόνως καλλιεργούμενων κήπων, ὧν πολλοὶ ἔχουσιν ἐτι, ἀπίστευτον ἀληθῶς, ἐκ λευκοῦ γλυπτοῦ μαρμαῦρου πεποιημένας τὰς πρὸς τὴν ὁδὸν θύρας.

Ὁ ὁδοιπὸρος ὁ διερχόμενος διὰ τῆς ὠραίας νήσου τοῦ Ἴονιου, ἣτις τῷ ἀποστέλλει ὡς εὐώδεις χαιρετισμοὺς καὶ μέχρι τῆς θαλάσσης ἔτι τὰ *μπουγαρίγια* καὶ τὰ *τζαντζαρίγια* τῆς, φεύγων ἀποκομίζει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀνάμνησιν τῆς Ζακύνθου τρυφερὰν, περιπαθῆ, γλυκυτάτην ὡς τὰ ἄσματὰ τῶν ποιητῶν τῆς, τὰ ἔνθη τῶν κήπων τῆς καὶ τὰ βλέμματα τῶν γυναικῶν τῆς!

* *

Ὁ ἀπὸ Ζακύνθου μέχρι Μεσολογγίου πλοῦς εἶνε μονότονος: ἐπὶ ὥρας δὲν βλέπω ἄλλ' ἢ θάλασσαν καὶ βουνὰ— τὰ βουνὰ τῆς Ρούμελης. Καὶ τέλος ἐκεῖ εἰς βάθος λιμνοθαλάσσης ἐπιπλέοντα, μόλις ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων διακρίνω τοὺς οἴκους τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἀνυπομονῶν παρασκευάζομαι πρὸς νέαν καὶ ὀριστικὴν ἀποδίβασιν ἐν τῇ ζῆρᾳ μετὰ πενθήμερον ταξείδιον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

Ἐφηβικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία ΤΟΥ ΓΛΑΔΣΤΩΝΟΣ

Ἐντύπωμα καὶ τέλος: 1881 καὶ 1877

B.

Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ Λυκείου, τῷ 1827, ὁ Γλάδστων ἐδιδάχθη ἐπὶ διετίαν ὑπὸ ἰδίου διδασκάλου, τοῦ διδάκτορος Τοῦρνερ, βραδύτερον ἐπισκόπου Καλκούτας. Ὁ ἀναγνώστης δὲν ἐλησμόνησε βεβαίως ὅτι ὁ τοσάκις ὑπουργεὺς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἀγγλίας δὲν ἔμαθε τὰ μαθηματικὰ ἐν Ἐτον. Διὰ τοῦ διδασκτορος Τοῦρνερ ἀνεπλήρωσε πάσας αὐτοῦ τὰς ἐλλείψεις καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὀξωνίας ἀριστα κατηρτισμένος, διότι εἶχεν ἐκμάθει τὴν ἀλγεβραν, τὰς κωνικὰς

τομάς, τὸν διαφορικὸν καὶ ὀλοκληρωτικὸν ὑπολογισμὸν, τὴν στατικὴν καὶ τὰς τρεῖς πρώτας τομάς τοῦ Νεῦτωνος. Ἐλάχιστοι νέοι, ἔχοντες ὡς οὗτος κλίσην πρὸς τὰ γράμματα, καὶ ἰσχυρὸν πάθος πρὸς τὸ γράφειν καὶ ἀγορεύειν, θὰ ἐπεδίδοντο εἰς τόσον ζῆρὸς σπουδᾶς, πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀγωγῆς αὐτῶν.

* *

Μετὰ τοῦ Γλάδστωνος ἀφικομένου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὀξωνίας συναφίκετο καὶ ἡ φήμη περὶ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ ἀξίας, πάντες δὲ οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ ἀπὸ κοινοῦ ὁμολογοῦσιν ὅτι ἐθεωρεῖτο ὑπὸ πάντων ὡς νεανίας εὐρύ ἔχων μέλλον. Ἦν τῆς διευθύνσεως τοῦ «*Eton-Miscellany*» εἶχε δεῖξει ἤδη οἶαν δύναμιν ἐκέκτητο πρὸς συγκέντρωσιν περὶ ἑαυτὸν τῶν ἀξίαν ἔχόντων νέων καὶ συγκράτησιν αὐτῶν ὑπὸ τὸ γόητρόν του. Ἐν *Christ-Churts*, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀρχηγὸς ὀμίλου οὐτινος αἱ πράξεις καὶ οἱ λόγοι παρηκολοθοῦντο μετ' ἐνδιαφέροντος ὑπ' ὅλων τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ γονιμότης ὡς πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα καὶ ἡ ἐμμονὴ αὐτοῦ εἰς τὸ πείθειν καὶ περὶ πραγμάτων ἀναξίων ἔτι συζητήσεως ἐξηλέγχθησαν ἀμέσως ὡς τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Τὸ πάθος τοῦτο τοῦ συλλογισμοῦ εἶχεν ἀντλήσει ἄλλως τε ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρός του. Ὁ κ. Τζῶν Γλάδστων ἤθελε τὰ τέκνα αὐτοῦ νὰ ἐξασκήσωσι τὴν κρίσιν αὐτῶν διὰ τῆς λογικῆς ἀποδείξεως τῶν γνωμῶν αὐτῶν, ὅσον ἀσήμαντοι καὶ ἂν ἦσαν συμφοιτητῆς δὲ τις τοῦ Γλάδστωνος, διελθὼν τὰς διακοπὰς τοῦ 1829 ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ μέλλοντος πρωθυπουργοῦ ἀφηγεῖται ἀστείότητας λεπτομερείας περὶ τῶν ἐξεῶν τῆς οἰκογενείας ἐκείνης, ἐν ἣ τὰ παιδιά συνεζήτουν μετὰ τῶν γονέων αὐτῶν περὶ παντοίων πραγμάτων. Οὕτω συνεζήτουν ἂν ἡ πέστροφα τοῦ γεύματος ἔπρεπε νὰ ὀπτηθῇ ἢ νὰ βροσθῇ, ἂν παραθύρον τι ἔπρεπε νὰ κλεισθῇ ἢ ν' ἀνοιγῇ, ἂν ἐμελλε νὰ εἶνε αἰθρία ἢ νὰ βρέξῃ τὴν ἐπαύριον. Ἡ συζητήσεις περὶ πάντων τούτων ἐγένετο μετὰ φαιδρότητος, ἀλλ' ἦτο περιεργότατη εἰς πάντα ζένον, ἐνεκα τῆς μερίμνης ἣν κατέβαλεν ἕκαστος οὐδὲν νὰ ἐκστομίῃ ἀπερισκέπτως καὶ ἂν ἔτι περὶ προγνώσεως τῆς βροχῆς προέκειτο. Ἡμέραν τινὰ ὁ Θωμάς Γλάδστων ἐπληξε διὰ χειρομάκτρον σφῆκὰ τινὰ ὑπὲρ τὴν τράπεζαν περιπταμένην, ὁ δὲ πατήρ του ἠρώτησεν αὐτὸν ἂν ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ θανατώσῃ τὸ ἔντομον. Τὸ πρᾶγμα συνεζήτηθη μετ' ὅσης σοβαρότητος θὰ συνεζήτητο ἢ εἰς θάνατον καταδικηθῆναι ἀνθρωπίνως ὑπάρξεως. Ὅτε τέλος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων ὅτι ἡ σφῆξ ἦτο ἀξία θανάτου ὡς ὑπερδύσασα εἰς τὸ ἐστιατό-

ΤΟΜΟΣ—LXX. 1888

ριον καὶ ἀπειλοῦσα νὰ νύξῃ τοὺς δαιτυμόνας, τὸ ἔντομον εἶχεν ἐκφύγει ἐκ τοῦ χειρομάκτρον καὶ ἵπτατο ἐν τῷ δωματίῳ περιβομβοῦν, ὡς εἰ ἐμυκτήριζε τοὺς συζητητάς.

Ἐν ἄλλῃ τινὶ περιστάσει ὁ Γλάδστων καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Μαρία συνεζήτουν περὶ τῆς θέσεως εἰς ἣν ἐμελλε ν' ἀναρτηθῇ εἰκὼν τις. Γέρον θεράπων Σκῶτος, ἐλθὼν μετὰ κλίμακος ἀνέμεεν ἐν ὑπομονῇ τὸ τέλος τῆς συζητήσεως. Τῆς δεσποινίδος Μαρίας μὴ θελησάσης νὰ ὑπαχωρήσῃ, ὁ Οὐίλιαμ εἰσήγαγεν εὐγενῶς, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ πεισθῇ. Ὁ θεράπων ἀνήρτησε τότε τὴν εἰκὼνα εἰς τὸ ὑπὸ τῆς νεάνιδος ὑποδειχθέν μέρος, ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ἐνέπηξεν ἦλον καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ τοίχῳ. Ἐρωτηθεὶς διατί ἔπραττεν οὕτω, «*διὰ νὰ κρεμάσω τὴν εἰκὼνα ὅταν θὰ πάτε μετὰ τὴν γνώμην τοῦ Κυρίου Οὐίλιαμ*», εἶπεν εἰς τὴν νεαρὰν αὐτοῦ κυρία.

Πρέπει νὰ εἰπωμεν ὅτι ἡ οἰκογένεια ἐν γένει συνετάσσετο τῇ γνώμῃ τοῦ Οὐίλιαμ, διότι οὗτος ἐκέκτητο θαυμασίως τὴν τέχνην τοῦ μάχεσθαι διὰ τοῦ λόγου, καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐν καιρῷ εὐθέτω ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν ὀμιλοῦντα διὰ τοιοῦτων παρεκελεύσεων: «*Ἀκούσατε! Ἀκούσατε! Πολὺ καλὰ, πολὺ ὠραῖα, Οὐίλιαμ!*»

* *

Ὁ κ. Τζῶν Γλάδστων συνίστη προσέτι εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ νὰ ἐκτελῶσιν ἄχρι τέλους ὅ,τι ἤρχισαν ὅσον ἀσήμαντον καὶ ἂν ἦτο τὸ πρᾶγμα. Ἡ ἐπιμονὴ μετ' ἧς ὁ Οὐίλιαμ Γλάδστων προσηλώθη εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἐγένετο σωστικωτάτη αὐτῷ ἠθικὴ πειθαρχία, ἀλλ' οὐδὲν ἦτρον καθίστατο συχνάκις ὀχληρὰ τοῖς ἐταίροις αὐτοῦ. Ὁ μνησθεὶς ἤδη συμφοιτητῆς τοῦ Γλάδστωνος ἀφηγεῖται καὶ τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον, συμβὰν κατὰ τὴν διαμονὴν αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ φίλου του: «*Εἰς Φάσκ διεσκαδαζόμεν τοξεύοντες, τὰ δὲ μὴ ἐπιτυχᾶνοντα τοῦ σκοποῦ βέλη ἐπιπτον ἐντὸς πυκνοῦ χόρτου, ὅπου ἐξηφανίζοντο. Οἱ πλείστοι ἐξ ἡμῶν ἤθελον νὰ συλλέξωμεν, πρὸς στιγμὴν, μόνον τὰ εὐκόλως εὐρισκόμενα: ἀλλ' ὁ Οὐίλιαμ δὲν ἐνόει οὕτω τὸ πρᾶγμα. Ἐπέμενε νὰ συλλέξωμεν πάντα τὰ βέλη πρὶν ἀρχίσωμεν ἐκ νέου τὸ τόξευμα, ἐφ' ᾧ μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἐρευνησῶμεν ἐν τῷ χόρτῳ ἕως ὅτι ἐπληρώσαμεν αὐτὴς πάσας τὰς φαρέτρας. Ἡμέραν τινὰ τοσοῦτον ἐδαπανήσαμεν χρόνον εἰς ἀνευρεσιν βέλους τινός — τοῦ μόνου ἐλλείποντος — ὥστε τῆς νυκτός ἐπελθούσης ἠναγκάσθημεν νὰ καταπαύσωμεν τὴν ἔρευναν. Τὴν πρωίαν τῆς ἐπαύριον, ἐν ᾧ ἐνεδύμην, εἶδον ἀπὸ τοῦ παραθύρου μου τὸν Οὐίλιαμ διατρέχοντα τὸν ἀγρὸν, ὅπου εἶχομεν τοξεύσει, καὶ ἐρευνῶντα διὰ ῥάβδου τὸν χόρτον. Τέλος, μετὰ δύο ὥρας, καθ'*

ην ακριβώς στιγμήν ὁ κώδων ἠγγελλε τὸ πρόγευμα, ἐπαγγέθη ἐν θριάμβῳ κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ τὸ πολύτιμον ἔγχος. Εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι ἀπώλεσε πολὺν καιρὸν. «Πιθανόν, μοὶ ἀπήντησεν. Ἦμην βέβαιος ὅτι θὰ εὕρισκα τὸ βέλος ἀν μετεχειριζόμεν μίαν μέθοδον· ἀλλὰ ἦτο ἡ μακροτέρα καὶ ἠθέλησα κατ' ἀρχὰς νὰ δοκιμάσω ἄλλας· ὅταν ἐπὶ τέλους μετεχειρίσθην τὴν καλὴν ἐπέτυχα.»

— Πολὺ καλὰ ἔκχευε, Οὐίλιαμ! εἶπεν ὁ πατὴρ ἐπιδοκιμαζῶν ἀείποτε τὴν μετὰ λογικῆς ἐνέργειαν τοῦ υἱοῦ του.

Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ ἐν Ὁξωνίᾳ. Ὁ Γλάδστον ἀπήρχετο εἰς περίπατον, ἐν ᾧ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ διανύσῃ 4 μιλίων δρόμον, γινομένων 8 μετὰ τῆς ἐπανόδου. Καὶ ὄμβρος ἀν ἐξερρήγνυτο βραγδαίωτος — τοῦθ' ὅπερ, ἐν παρόδῳ, οὐδαμῶς ἦτο εὐάρεστον, ἀπηγορευμένου οὗτος τότε τοῖς φοιτηταῖς νὰ φέρωσιν ἀλεξιβρόχια — οὐδέποτε ἐπέστρεφεν ἀν μὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν δεικνύοντα τὸ τέταρτον μίλιον στύλον.

* *

Ἡ ἐπιμονὴ αὕτη ἐφαρμοζομένη ἐπὶ σπουδαιότερων ἀντικειμένων προσωμεῖται καρτερία, καὶ αὕτη ὑπὲρ πάσης τὰς ἀρετὰς τοῦ Γλάδστονως συνεκράτησεν ἀείποτε τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ εἰς ὑποταγὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον μεγάλην πρὸς αὐτόν. Ἐκεῖνοι, οὓς δὲν κατάρθου νὰ πείσῃ ὑπεχώρουν ὅπως ἀποφύγῃ τὰς φιλονεικίας. Ἄλλως τε ἡ ἐρριζωμένη ἐν αὐτῷ πεποιθήσις ὅτι ἦτο πάντοτε ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ἐξησφάλιζεν αὐτῷ μεγάλην ὑπεροχὴν ἐπὶ νέων μὴ ἐμβαθυνόντων οὐδόλως εἰς τὰς γνώμας αὐτῶν καὶ ἀπροπαρασκευάστων εἰς τὸ νὰ ὑπερασπίσωσιν αὐτὰς κατὰ σφοδρότατων ἐπιθέσεων. «Ὁ Γλάδστον φαίνεται σκεπτόμενος ἀντὶ ὅλων ἡμῶν, ἔλεγεν ὁ Φρειδερίκος Ρόγκερς· τὸ μόνον προκύπτον ἐκ τούτου δυσάρεστον εἶνε ὅτι ὁσάκις ἀναφύῃ ἐν αὐτῷ νέα τις ἰδέα, θέλει καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ἴδωσι πάσης τὰς καλλονὰς αὐτῆς, τόσον καλῶς, ὅσον καὶ αὐτὸς οὗτος ἀφ' οὗ ἐμελέτησεν αὐτάς». Μετὰ πολὺν χρόνον, γενομένου τοῦ Γλάδστονως πρωθυπουργοῦ, ἄλλος τις τῶν συμμαθητῶν του ἔλεγεν: «Ἀνάγκη νὰ γινώσκῃ τις κατὰ βῆθος τὸν Γλάδστονα ὅπως κατανοήσῃ ὅταν σημασίαν ἔχει δι' αὐτὸν ἡ ἐγκαταλείψις ἐνὸς μόνου ἀρθρου νομοσχεδίου τινός, ὅπερ ἔχει παρασκευάσει. Θεωρεῖ τὸ πᾶν διακινδυνεύον. Δὲν παραδέχεται ἡ μισείας ἀληθείας, ὡς οὐδ' ἐκτιμᾷ τὴν ἀξίαν τοῦ κατὰ τὸ ἡμισυ μόνον καλοῦ. Καταθλίβει δ' αὐτὸν οὐχὶ ὅτι ἠττήθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τοὺς κατὰ σύστημα φίλους αὐτοῦ καὶ ἀφιμένους νὰ ὀδηγῶνται ὑπ' αὐτοῦ». Ἄλλ' ἐτέρωθεν πα-

ρεδέχεται προθύμως πᾶν ἀναμφισβήτητον ἐπιχείρημα ὁπόθεν καὶ ἀν προήρχετο. Ὁ διδάκτωρ Οὐόρτσουορθ, βραδύτερον ἐπίσκοπος τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ἰδιαίτερος προγυμναστής αὐτοῦ γενόμενος κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον φοιτήσεώς του, ἐδικαίωθεν αὐτὸν πληρέστατα ὡς πρὸς τοῦτο. «Ἐπελαμβάνετο ἀπρίξ, λέγει, ὡς πλκιστῆς τῆς Κορνουάλης, πάσης θεωρίας ἀντικειμένης εἰς τὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι αὐτοῦ· ἀλλ' ἀν ὑπέκυπτε, δὲν ἐδυσφόρει νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἠττάν του· ἡ ἀξία αὐτοῦ ἦτο ὅτι ὑπετάσσετο ὁλοσχερῶς καὶ προθύμως εἰς πᾶν ἐπιχείρημα ὑποτάξαν τὸ λογικὸν αὐτοῦ».

* *

Πρὸ πεντήκοντα ἔτων σφοδρόταται συνήπτοντο συζητήσεις ἐν Ὁξωνίᾳ περὶ πολιτικῆς καὶ θρησκείας. Συνήπτοντο δὲ αὐταὶ ἐν τῷ πολιτικῷ συλλόγῳ ἡ «Ἐνωσις», τὰ μέγιστα κινουσαι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν φοιτητῶν.

Ὁ Γλάδστον ἐξελέγη μέλος τῆς «Ἐνώσεως» τὸ δεύτερον ἔτος τῆς φοιτήσεως αὐτοῦ, διότι οἱ νεήλυδες εἰς τὸ Πανεπιστήμιον δὲν ἦσαν ἐκλέξιμοι· ἀπήγγειλε δὲ τὸν πρῶτον αὐτοῦ λόγον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1830. Οὐχ ἦττον παρῆσθη ὡς δόκιμος, εἰς τὴν κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1829 γενομένην συζήτησιν περὶ τοῦ ἀν ὁ Σχέλλεϋ ἦτο ἀνώτερος τοῦ Βύρωνος. Πρεσβεία ἐστάλη ὑπὸ τῆς «Ἐνώσεως» τοῦ Κάμβριτζ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ πρώτου τῶν δύο τούτων ποιητῶν. Ὁ Ἐρρίκος Manning, ὁ μέλλων καρδινάλιος, ἠγόρευσε ὑπὲρ τοῦ Βύρωνος, εἰπὼν ὅτι ἀν ὁ Σχέλλεϋ ἦτο ἀνώτερος τοῦ Βύρωνος ἔπρεπεν ἐν γένει ν' ἀναγινώσκηται περισσότερο αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ δὲν συνέβαινε.

Ἐν τούτοις ἡ «Ἐνωσις» τῆς Ὁξωνίας ὅπως φανῆ ἀθρόφων πρὸς τοὺς συναδέλφους αὐτῆς τοῦ Κάμβριτζ υἰοθέτησε τὴν πρότασιν αὐτῶν διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας. Ἡ συμπάθεια ἦν ἐνέπνευεν ὁ χαρακτῆρ καὶ αἱ δυστυχίαι τοῦ Σχέλλεϋ ἐβάθυναν πολὺ εἰς τὴν αὐτοχρημα ἀδικον ἐκείνην ἀπόφασιν. Αἰτία τῆς τοιαύτης ψηφοφορίας ἦτο προσέτι ἡ ὑπερβολικὴ καὶ νοσῶδης ἐπίδρασις τοῦ βυρωνισμοῦ ἐπὶ φοιτητῶν τινῶν τῆς Ὁξωνίας. Οἱ θαυμασταὶ τῶν ὠρῶν ἴων καὶ τῶν χλωρωτικῶν γυναικῶν ὡς πρότυπον αὐτῶν εἶχον ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1830, νεανίαν μέγα φοροῦντα καταπίπτον περιλαίμιον, βυθίζοντα τὰ βλέμματά του εἰς τὸ κενόν, καλλιεργοῦντα τὴν βῆχά του φθισικοῦ καὶ ἐπαγγελλόμενον τὴν ἀπογοήτευσιν ἀπὸ πάντων τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ μυώδης σχολὴ ἀπεστρέφετο τὸν νεανίασ τοῦτον, μισητὸν ὄντα ἕνα καὶ τοῖς φιλοσοφικοῖς ἀναμορφωταῖς. Δὲν ἦτο καιρὸς νὰ προσποιῶνται οἱ νέοι τὸν ἀπογοητευμένον, ὅποτε

τοσαῦτα φλογερὰ ζητήματα ὑπεξέκαιον τὸ δημόσιον ἐνδιαφέρον δεόμενα τοῦ ζήλου παντὸς ἀτόμου.

* *

Πάντες οἱ ἀκούσαντες τοὺς πρώτους λόγους τοῦ Γλάδστονως ἐτάξαν αὐτὸν παραχρῆμα εἰς ἔξοχον θέσιν. Προσελογίζετο διὰ γοργοῦ τοῦ λόγου καλπασμοῦ καὶ τὴν πορείαν ἐκείνην ἐτήρει ἀχρι τέλους ἀνατρέπων τὰς ἀντιρρήσεις δεξιῶς, οὐδέποτε θορυβοῦμενος, ἀπαντῶν εἰς τοὺς διακόπτοντας, ὅσον ἀσήμαντοι καὶ ἀν ἦσαν. Ὁ Γλάδστον διετήρησεν ἐν τῇ φωνῇ τόνον τινὰ προσιδιάζοντα εἰς τοὺς ἐκ τῶν βορείων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ἐνέχει τι τὸ τραχὺ ἐν τῇ συνδιαλέξει, ἀλλ' ἐξ ἀποστάσεως παρέχει εἰς τὴν προφορὰν μελωδίαν τινά. Παρέδωλον τινὲς τὴν φωνὴν αὐτοῦ πρὸς ἐκκλησιαστικὸν κύμβαλον, οὐχὶ εὐχχαν ἐκ τοῦ σύγγγυς, ἀλλ' ἀντηχοῦν θαυμασιῶς διὰ τοῦ διαστήματος.

* *

Ὁ Γλάδστον ἐξελέγη γραμματεὺς τῆς «Ἐνώσεως» τῷ 1830 καὶ πρόεδρος τῷ 1831. Μικρὸν μετὰ ταῦτα προσέβαλε τὸ νομοσχέδιον τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ ἠγόρευσε μετὰ τηλικαύτης δυνάμεως, μετὰ τηλικαύτης ὑπερβριθούσης πεποιθήσεως, ὥστε ὁ λόρδος Λίγκολν, παράφορος ἐξ ἐνθουσιασμοῦ, ἔγραψεν εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ, «ὅτι ἀνθρωπος ἐγεννήθη ἐν τῷ Ἰσραήλ». Ὁ διδάκτωρ Κάρολος Οὐόρτσουορθ λέγει, ὅτι ὁ λόγος αὗτος ἦτο ὁ κάλλιστος πάντων τῶν ἀπαγγελθέντων τότε καὶ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν λόρδων, ἐν ἡ αἱ συζητήσεις περὶ τοῦ θέματος τούτου διήρκεσαν πέντε ἡμέρας καὶ ἐν τῇ τῶν Κοινοτήτων, ἐν ἡ ὑπερέβησαν καὶ ταύτας. Ἐνεκα τοῦ περιωνύμου τούτου λόγου ὁ Γλάδστον προσεκλήθη νὰ διέλθῃ τὰς διακοπὰς ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ Κλουμβερ, τὸ δὲ τελικὸν ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν, ὅτι μετὰ τρία ἔτη τὸ Newark, ὅπερ ἦτο χωρίον ὑπαγόμενον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Νιουκάστελ λόρδου Λίγκολν, ἐξελέγεζεν αὐτὸν ὡς ἀντιπρόσωπόν του.

* *

Ὁ Γλάδστον καίτοι αὐστηρὸς καὶ ἐγκρατέστατος τὴν δίκαιαν ἠγάπα τὴν φαιδρὰν συναναστραφὴν καὶ ἠρέσκετο τὰ μέγιστα εἰς τὰς ἐντίμους διασκεδάσεις· κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξωνίας φοιτήσεώς του ὁ πατὴρ αὐτοῦ τῷ παρεῖχεν ἰκανὴν χρημάτων ποσότητα διὰ τὰς προχείρους αὐτοῦ δαπάνας, ὁ δὲ Γλάδστον ἐχορήγει εἰς τοὺς συμφοιτητὰς αὐτοῦ γεύματα καὶ ἐσπερίδας πρὸς οἶνοποσίαν, ἐν αἷς δὲν ἔπινον σχεδὸν διόλου καὶ μεθ' αἷς ὁ Γλάδστον εἶχεν ἰκανῶς ἐλευθέραν τὴν κεφαλὴν ὅπως ἐργάζεται ῥωμαλέως ἐπὶ ὥρας τινάς. Λέγομεν ῥωμαλέως, διότι ὁ Γλάδστον δὲν συν-

εῖθιζε νὰ διασκεδάζῃ μετὰ τῶν βιβλίων του. Ἐπελαμβάνετο τοῦ ἔργου του καὶ μόνον μετὰ τὸ πέρας του ἀπέλειπεν αὐτὸ, καίτοι κανὼν αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἕκτοτε νὰ μὴ συντέμνῃ τὰς ἐπὶ τῷ ὕπνου του ὥρας. Οἱ καταστρέφοντες τὴν ὑγίειαν αὐτῶν δι' ὑπερβολικῆς ἐργασίας διέρχονται τὴν νύκτα ἔχοντες φάρμακα ἐπὶ τῆς τραπέζης των καὶ διάβροχα πανία περὶ τὴν κεφαλὴν των. Ὁ Γλάδστον εἰργάζετο κανονικῶς, οὐδέποτε δὲ τὸ ὄνομά του ἐσημειώθη ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀσθενῶν τοῦ Πανεπιστημίου, οὐδ' ἔμεινέ ποτε κλινῆρης ὅπως ἐπανορθώσῃ νύκτα ἀγρυπνίας.

* *

Δὲν ἐφοῖτα μετὰ πολλοῦ ζήλου εἰς τὴν πρώην λειτουργίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα παρημελοῦντο ἐν Ὁξωνίᾳ πλεον ἢ σήμερον, ἡμέραν δὲ τινὰ ὁ Γλάδστον ὡς μὴ παραστάς ἐν πολλαῖς λειτουργίαις κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ ἐπόπτου τοῦ Πανεπιστημίου νὰ γράψῃ ἑκατὸν γραμμὰς. Ὁ ἐπόπτης δὲν θὰ ἐπέβαλλε πάντως τὴν τιμωρίαν ταύτην τῷ Γλάδστονι ἀν εἴξευρεν ὅτι οὗτος ἐμελλε νὰ ὑποστῇ αὐτὴν ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ αὐστηρότητι. Ἦτο συνήθεια παραδεδεγμένη τότε ν' ἀγοράζονται αἱ γραμμαὶ παρὰ τοῦ ἐπιστάτου ἀντὶ ἡμισείας κορώνας αἱ ἑκατὸν, ἐξ οὗ συνετήγετο ὅτι ὁ πλημμελήσας πράγματι κατεδικάζετο εἰς πρόστιμον 2 σελινίων καὶ 6 πεννῶν. Αἱ γραμμὰι ἐν γένει ἐγράφοντο ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν, οἵτινες—αἰσχρὸν εἰπεῖν—ἐτέλουν τὸ ἔργον ἀντὶ ἐνὸς σελινίου, ἐξασφαλιζόντες οὕτω εἰς τὸν ἐπιστάτην κέρδος 150 τοῖς 100. Ὁ ἐπιστάτης τοῦ Γλάδστονως, γνοὺς τὸ ἀτύχημά του, παρουσίασεν εἰς αὐτὸν ἔταιμον καθ' ὅλα τὴν ἔγγραφον του ποιῆν ὡς δικαιωματικῶς ἐξ αὐτοῦ ἀπορροούσης τῆς προμηθείας αὐτῆς, μεγίστη δ' ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς του ὅτε ὁ φοιτητῆς ἀπήντησεν εἰς αὐτόν: «Θὰ τὰς γράψω μόνος μου τὰς ἑκατὸν γραμμὰς», καὶ τὰς ἔγραψε πράγματι διὰ τῆς ὠραιότερας αὐτοῦ γραφῆς.

* *

Τῷ 1831 ὑπέστη ὁ Γλάδστον τὰς διδακτορικὰς αὐτοῦ ἐξετάσεις. Ἡ δοκιμασία αὕτη ἐμπνέει ἀληθῆ πανικὸν τοῖς φοιτηταῖς, διότι τὸ σταδίου αὐτῶν ἐξήρτηται ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ἐν ταῖς ἐξετάσεσι ταύταις. Ὁ Γλάδστον ἐπέτυχεν ὑπερεξακοντίσας καὶ αὐτὰς τῶν καθηγητῶν αὐτοῦ τὰς προσδοκίας. Ἐν τῷ αὐτῷ τῶν ἐξετάσεων τμήματι ἔτυχε διπλοῦ «ἐξόχως ἀριστά», ἐν τε ταῖς κλασσικαῖς δηλαδὴ σπουδαῖς καὶ ἐν ταῖς θετικαῖς ἐπιστήμαις.

Ὅτι ὁ θρίαμβος ὃν ἤρατο ὁ Γλάδστον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ εἶνε ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας. Ὁ κόσμος ἀνήκει εἰς

τους διαπρέποντας επί ευσταθεία θελήσεως και φιλοπονίᾳ. Τὸ στάδιον τοῦ Γλαδστονας εἶνε ἀξιοσημείωτον, καθόσον οὗτος ἐπραγματώσεν ἐν αὐτῷ τὰς φιλοδοξοτάτας τῶν οὐνευροπολήσεων του, δικαιοσύνης ἀμὰ τὰς ἐνθουσιωδестаτάς τῶν φίλων αὐτοῦ προρρήσεις. Ἐν Ὁξωνίᾳ, ὅπως καὶ ἐν Ἐτον, οἱ ἐταστικῶς παρακολουθοῦντες τὴν προοδευτικὴν αὐτοῦ πορείαν ἐπεβεβαίουν ὅτι πάντως θὰ ἐπετύγχανε καὶ ὄντως ἐπέτυχε θυμασιῶς. Προσθετέον ὅτι πανταχοῦ ὅθεν διήλθε ἀνεξιτήλως ἐνεχαράχθη ἡ ἀνάμνησις τοῦ ζωοποιῦ αὐτοῦ παραδείγματος. Οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο πλεον αὐτοῦ ὁ **tenax propositi** τοῦ λατίνου ποιητοῦ· οὐδεὶς ποικιλώτερον διετράνωσεν ὅτι τὸ ποθοῦμενον δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς καρτερίας.

A. K.

ΑΙ ΑΥΤΟΜΑΤΟΙ ΑΝΑΔΑΣΩΣΕΙΣ

Ὁ γερμανὸς Κόττας (**Heinrich Cotta**), ὁ ἰδρυτῆς τῆς ἐν **Tharandt** τῆς Σαξωνίας περιωνύμου δασολογικῆς Ἀκαδημίας καὶ μέγας διδάσκαλος τῆς δασολογίας, ὁ καὶ σκαπανεὺς τῆς ἐπιστήμης τῶν δασῶν ἀποκληθεὶς, εἶπεν : « Ἄν οἱ ἀνθρώποι ἐγκαταλίπωσι τὴν γενέτειραν καὶ μετὰ τινὰς αἰῶνας ἐπανακάμψωσιν οἴκαδα, θὰ εὐρῶσι τὰς ἐστίας αὐτῶν κεκαλυμμένας ὑπὸ δασῶν ». Οἱ λόγοι οὗτοι, ὄντες ἐπιτυχεστάτη ἔκφρασις διορατικοῦ φυσιοδίφου, οὐδὲν ἕτερον μαρτυροῦσιν ἢ τὸ διηνεκὲς τῆς δημιουργικῆς τῆς φύσεως δυνάμεως, καθ' ἣς ὅμως κακῆ μοῖρα ἀεννάως ἀντιτάσσεται ὁ καταστρεπτικὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐγωϊσμός. Ἡ μελέτη τῆς πορείας, ἣν ἡ φύσις ἐν τῷ δημιουργικῷ αὐτῆς ἔργῳ ἀκολουθεῖ, κινεῖ μεγάλως τὸ ἐνδιαφέρον. Καὶ ὄντως ἀπείρως ἐκπλήττει ἡ μελέτη τῶν ὑπερφυσικῶν μέσων, δι' ὧν ἡ φύσις ἐπιδιώκει τὴν ἀναδάσωσιν τῆς γῆνιου ἐπιφανείας, μηδὲ τῶν γυμνῶν βράχων ἐξαίρουμένων. Μολονότι διὰ μόνου τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος τῆς ἀτμοσφαιρῆς δύναται, ὅταν συνυπάρχη πισότης τις ὑγρασίας καὶ ἡ ἀπαιτούμενη θερμοκρασία, νὰ ἐπέλθῃ ἡ τελεία σάθρωσις τῶν πετρωμάτων, οὐχ ἦττον ὁ σχηματισμὸς γεωργικῶν ἐδάφους μόνον τῆ συνεπιδράσει τοῦ φυτικῶ βασιλείου κατορθοῦται· διότι αἱ διὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν φυτῶν καὶ τοῦ ἐδάφους προκαλούμεναι φυσικαὶ καὶ χημικαὶ ἐνέργειαι ἐπιταχύνουσι λίαν τῆς σάθρωσεως τὸ ἔργον, τὰ δὲ φυτὰ οὐ μόνον τὴν πρὸς τὴν σάθρωσιν αὐτῆν ἀναγκαιοῦσαν ὑγρασίαν καὶ θερμότητα παρέχουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κεκλιμένων ἐδαφῶν μόνον αὐτὰ καθιστῶσι δυνατὸν τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν διατήρησιν στρώματός τινος ἐπιπολαίου χρησιμοποίησιμου γῆς. Ὁ λευκὸς καὶ στυλπνὸς βράχος, ὅστις τούτου ἐνεκα ὀλίγον μόνον θερμαίνε-

ται καὶ ἐλαχίστας ῥωγμὰς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του φέρει, δὲν βραδύνει νὰ καλυφθῆ ὑπὸ μικροσκοπικῶν τινῶν λειχῶν, δι' ὧν ἡ ἐπιφανεία του καθισταμένη ἀμυροτέρα καὶ τοχαυτέρα θερμαίνεται ἐυκολώτερον· διὰ δὲ τῆς ὑγροσκοπικότητος τῶν λειχῶν τούτων διατηρεῖται σχεδὸν πάντοτε ὑγρὸς, καὶ διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ἀποθνησκόντων φυτικῶν μερῶν ὑφίσταται πραγματικὴν σάθωσιν, καὶ τοιαύτην ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἐπὶ τοῦ διερωγότος καὶ εὐθρύπτου καταστάσεως βράχου ἐμφανίζονται τὰ ἀπαιτητικώτερα βρύα, τούτοις ἐπονται ἕτερα φυτὰ, χόρτα καὶ θάμνοι, μέχρις οὐ ἐπὶ τέλους τὸ ἔδαφος προπαρασκευασθῆ οὕτως ὥστε νὰ καθισταται δυνατὴ ἡ βλάστησις τῶν δένδρων, τῶν ἀκαμάτων τούτων σκαπανέων τῆς γεωργίας, δι' ὧν τὸ ἔδαφος προπαρασκευάζεται καταλλήλως πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ φύσις παράγει καὶ σπείρει τὰ σπέρματα μετὰ δαψιλείας ἐκτάκτου, χρηροῦσα αὐτοὺς καὶ ποικιλώτατα ὄργανα διασπορᾶς, οἷον μεμβρανῶδη πεπερύγια, ἀκάνθας, ἀγκύλας κ.τ.λ., δι' ὧν τὰ σπέρματα μεταφέρονται πανταχοῦ, ὅπου αἱ τοπικαὶ καὶ κλιματικαὶ περιστάσεις ἐπιτρέπουσι τὴν βλάστησιν των, ἀνευ κωλυμάτων, καὶ λαμβάνουσιν οὕτω τὰ φυτὰ τὴν μεγίστην δυνατὴν ἐπέκτασιν εἰς πάντας τοὺς σταθμούς, ἐν οἷς αἱ συνθήκαι τῆς βλαστῆσεως καὶ τῆς ζωῆς συνυπάρχουσιν. Ἐτι δὲ ἡ φύσις δὲν ὑπολογίζει ἔτη, ὡς πράττει ὁ βραχύβιος καὶ εἰς βραχυχρόνια ἀποτελέσματα περιορισμένος ἀνθρώπος, ἀλλ' ὅ,τι δὲν κατορθοῖ ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας, τὸ συμπληροῖ ἐντὸς πέντε ἢ δέκα δεκαετιῶν. Καὶ ὄντως ἡ ἐποχὴ τῆς ὀριμότητος τῶν σπερμάτων καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀτμοσφαιρικῶν φαινομένων τῶν συντελούντων εἰς τὴν βλάστησιν κατὰ τὴν ἀνέλιξιν μακρῶν χρονικῶν διαστημάτων ποικίλλουσι τόσον, ὥστε πάντοτε σχεδὸν παρουσιάζονται εὐνοϊκαὶ περιστάσεις διὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ φυτόν.

Ὅπως ὁ ἀναγνώστης σχηματίζει μικρὰν τινα ἰδέαν τῆς δαψιλείας ἐν τῇ παραγωγῇ τῶν σπερμάτων, ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ μικρὸς κῶνος τῆς κλήθρας (σκληθροῦ) ἐμπεριέχει περὶ τὰ ἑκατὸν τοῦλάχιστον ἀνεπτυγμένα σπέρματα· δηλαδὴ ἐν δένδρῳ κλήθρας δύναται νὰ παράξῃ κατὰ μέσον ὄρον περὶ τὸ ἐν ἑκατομμύριον σπέρματα, ὧν, εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις, οὐδὲ κἂν ἐν βλαστάνει. Μετὰ τῆς αὐτῆς δαψιλείας ὀριμάζουσι καὶ διασπείρουσι τὰ οἰκεῖα σπέρματα τὰ πλείστα τῶν δένδρων καὶ θάμνων.

Τὸ βεῦμα τοῦ ἀνέμου, ἀναλόγως τῆς ἐντάσεώς του, συμπαρασύρει τὰ ὀριμάζοντα σπέρματα τῆς πεύκης, τῆς πετελάς καὶ τῶν λοιπῶν δένδρων καὶ μεταφέρει αὐτὰ εἰς μακροσμένους ἀποστάσεις· ἐντεῦθεν δ' ἐξήγηται ἡ

ἐμφάνισις δένδρων τινῶν εἰς μέρη ὅπου οὐδ' ἔχνος τοιαύτων ἀπαντᾷ κατὰ τὴν περιχώρον. Τὰ ἐλαφρὰ ταῦτα σπέρματα μεταφερόμενα ἐκεῖ καὶ πίπτοντα ἐπὶ ἐδάφους ὑγροῦ ἢ κεκαλυμμένου ὑπὸ βρύων, βλαστάνουσιν εὐκόλως, ὅπως ὡσεπιτοπλαίστον συμβαίνει εἰς πάντα τὰ σπέρματα, τὰ ἀπαιτοῦντα μόνον ὑγρασίαν καὶ οὐδεμίαν κάλυψιν.

Τὰ βραμβυκῶδη σπέρματα τῆς λεύκης καὶ τῆς ἰτέας ὀριμάζουσι μὲν ταχέως, ἀλλ' ἡ βλαστητικὴ αὐτῶν δύναμις μόλις ἐβδομαδᾶς τινὰς διατηρεῖται. Τὰ σπέρματα ὅμως ταῦτα ὀριμάζουσι εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ ὕδατα ἀποσύρονται καὶ ἀρίθουσι τὸ ἔδαφος ὑγρὸν. Τὸ σπέρμα λοιπὸν τῶν δένδρων τούτων μὴ χρῆζον κάλυψεως καὶ δεόμενον μόνον ὑγρασίας δὲν βραδύνει τάχιστα νὰ βλαστήσῃ καὶ νὰ σχηματίσῃ νεόφυτον ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ ἐδάφους.

Οἱ δρυποειδεῖς καρποὶ οἱ ἔχοντες σπέρμα σκληρὸν ὡς λίθον καὶ οἵτινες φυτευόμενοι ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου δυσκόλως βλαστάνουσι, τρώγονται οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δένδρων ὑπὸ τῶν πτηνῶν, οἱ δὲ ἀποπίπτοντες ὑπ' ἄλλων ζῶων. Ἐν τῷ στομάχῳ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν ζῶων τὸ σκληρὸν τοῦ σπέρματος περιελάμμα προπαρασκευαζόμενον ὑπὸ τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ κάλλιον ἢ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίπτον μετὰ τῆς κόπρου εἰς τὴν γῆν βλαστάνει εὐχερέστατα καὶ ἀναπτύσσεται λίαν ταχέως. Ἡ ὄα (σουρβιά), ἡ κράταιγος (μαυραγκυθιά) καὶ πλείστοι ἄλλοι θάμνοι οἱ προηγούμενοι συνήθως τῶν δασῶν ἢ ἐντὸς αὐτῶν ἀπαντῶντες, οὐδέποτε φυτεύονται τεχνητῶς καὶ ὅμως πανταχοῦ βλαστάνουσιν.

Ἡ κοινὴ ἀρκευθὸς (**Juniperus communis**) ἡ κοινὴς κέδρο καλουμένη, ὁ σκαπανεὺς οὗτος τοῦ μὴ περιέχοντος ὀργανικῶν χυμῶν ἐδάφους, πολλαπλασιάζεται κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον διὰ τινος εἶδους κίχλης (**turdus pilaris**).

Τὰ σκληρῶν περιελάμματα φέροντα σπέρματα τοῦ γαύρου, τῆς μελίας κ.τ.λ. πίπτουσι ἀφρονότατα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ σπανίως εὐρίσκουσι τὰς περιστάσεις εὐνοϊκὰς ὅπως βλαστήσωσιν. Ἄλλ' ὅταν τὸ σπέρμα τύχῃ νὰ πέσῃ μετὰ τὸ φύλλον, βρύων, ἢ ῥωγμῶν τοῦ ἐδάφους, τὰ ἀτμοσφαιρικὰ φαινόμενα πραγματοποιοῦσι τὴν βλάστησιν τοῦ οὕτω προστατευμένου σπέρματος καὶ μετὰ πολλῶν ἐτῶν παρέλευσιν, (διότι τὰ σπέρματα τοῦ δένδρου τούτου διατηροῦσιν ἐπὶ ἔτη τὴν βλαστητικὴν αὐτῶν ἱκανότητα). Τὸ σπέρμα οὐδέποτε σπείρεται ἐν τῷ δάσει καὶ ὅμως πάντα ταῦτα τὰ εἶδη τῶν δένδρων πανταχοῦ φύονται.

Ἐξισταζὼν τις μετ' ἐρευνητικοῦ ὕμματος γυμνὰ δασῶν καὶ θάμνων, ἀλλ' ὑπὸ χόρτων καὶ βρύων καὶ ὀργανικοῦ χυμοῦ καλυπτόμενα ὑψώματα καὶ λόφους, συχρότατα ἀνευρίσκει ἔχνη

βλαστηνόντων δένδρων, ἀλλ' ἡ ἀξίνη, τὰ βοσκήματα, καὶ ἰδίως ἡ πάντα θάμνον καταστρέφουσα ζυλοφάγος αἰξ καλύουσι τὴν ἀνάπτυσιν τῶν βλαστημάτων τούτων. Ὁ δὲ ἀπληστος καὶ ἐγωϊστῆς ἀνθρώπος, τὸ ἀτομικὸν του συμφέρον τοῦ κοινοῦ προτάσσων, ματαιεῖ καὶ ἐκμηθεύει τὴν δραστηριότητα ταύτην τῆς φύσεως.

Ἐπὶ ὑψηλῶν καὶ ἀπειτόμων βράχων, ἐπὶ ἐρειπίων κτιρίων ἐγκαταλειμμένων καὶ ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου κατεστραμμένων καὶ ἐπὶ τῶν πύργων αὐτῶν βλέπομεν τὴν πετελάν, τὴν πεύκην, τὴν ἀμυγδαλὴν καὶ πλείστα ἄλλα φυτὰ, ὧν τὰ σπέρματα ὁ ἀνεμὸς ἐκόμισεν ἐκεῖ, συνεπιεία εὐνοϊκῶν ἀτμοσφαιρικῶν περιστάσεων, νὰ βλαστάνωσι καὶ αὐξάνωσιν. Ἐὰν ὁ ἀνθρώπος ἀπειρεῖστο νὰ σπείρῃ ἐκεῖ τὸ σπέρμα, μάτην θὰ ἐκοπιάζε, καὶ τάχιστα θὰ κατεβάλλετο ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ θὰ ἀπηλπίζετο περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀποπειρας του. Ἄλλ' ἡ τὰ σπέρματα καὶ τὰ ἔτη μὴ ὑπολογίζουσα φύσις κατορθοῖ τὰ πάντα. Πανταχοῦ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πετρωδῶν ἐρήμων, εἰς τὰ μέρη ὅπου ἡ ὄρη τῶν ἀνέμων δὲν ἐξικνεῖται, καὶ ὅπου ἐντὸς τῶν ῥωγμῶν τῶν βράχων ἐναπετέθη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὀλίγη ποσότης γῆς βλαστάνουσι θάμνοι, οἵτινες, ἂν τύχῃ νὰ διαφύγῃσιν τὴν ἀξίνη τοῦ ἀκορέστου ἀνθρώπου καὶ τοὺς ἀνηλεεῖς ὀδόντας τῆς παμφάγου αἰγῆς, αὐξάνουσι καὶ μεγαθύνονται.

Εἶνε λοιπὸν δυνατὴ ἡ ἀναδάσωσις τῶν ὀρέων τῆς Ἑλλάδος; Ἀπαντῶμεν : Ναι, εἶνε δυνατὴ, διότι καὶ ὑπὸ τὸν ἑλληνικὸν οὐρανὸν οὐ μόνον τὰ ἀνωτέρω λαμβάνουσι χώραν, ἀλλὰ καὶ ἡ βλάστησις εἶνε τόσον δραστηρία, ὥστε ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου δύναται νὰ παραγάγῃ θαυμάσια. Ἄλλ' ὅπως ἐπέλθῃ τοιοῦτον ἀποτέλεσμα ἀπαιτεῖται α) ἀπαγόρευσις τῆς καταστροφῆς τῶν προστατευτικῶν θάμνων καὶ β) ἐξορία τῶν αἰγῶν. Τούτων κατορθωθέντων τὰ κατ' ἔτος ἀπὸ τῶν θάμνων ἀποπίπτοντα φύλλα βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀποσυντιθέμενα σχηματίζουσι τὸν ἀπαιτούμενον ὀργανικὸν χυμὸν, δι' οὗ καὶ μόνου προπαρασκευάζεται τὸ ἔδαφος πρὸς ὑποδοχὴν καὶ ἐκθρεψιν σπερμάτων δένδρων δυναμένων νὰ ἀποτελέσωσι δάση τοιαῦτα οἷα ἦσαν κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους τὰ καλύπτοντα τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ἧτις, περιβαλλομένη τότε ὑπ' ἐξαισιῶν φυσικῶν καλλόνων καὶ ἔχουσα κλίμα εὐκράτεστατον, ἐκείνη τὴν δύναμιν νὰ γεννᾷ τοὺς ἀθανάτους γίγαντας προγόνους τῶν σημερινῶν νάνων· διότι κατὰ τὸν Νέστορα τῶν νεωτέρων φυσιολόγων Ἀλέξανδρον Οὐμβόλδον :

Die Formen der Gewächse bestimmen die Gestaltung und Physiognomie der Landschaft und diese wiederum hat Einfluss auf die mo-

ralische Stimmung der Voelker. Διό δὲν πρέπει νὰ ἐκπληρωθῆται, ἂν ἡ Ἑλλὰς νῦν συληθείσα καὶ ἀπογυμνωθεῖσα τοῦ φυσικοῦ αὐτῆς κόσμου καὶ ἀύχμηρὰ καταστῆσα δὲν γεννᾷ πλέον τὰ μεγαλοφυῆ ἐκείνα πνεύματα τὰ ἐκπλήξαντα τὸν σύμπαντα κόσμον. Εὐτυχῶς ἡ σπουδαιότης τῶν δασῶν ἤρξατο κάπως ἐννοουμένη ὑπὸ τῆς ὑγιούς τοῦ ἔθνους μερίδος, ὡς τε ὑπάρχει ἐλπίς, ὅτι ἐντὸς βραχέος χρόνου θὰ ἔχωμεν καὶ νομοθέτημα περὶ δασῶν, ἀξίον λαοῦ διεκδικούντος δικαιώματα ἐκπολιτιστοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

Ν. ΧΑΡΟΣ
ἐπιθεωρητὴς τῶν δασῶν.

Ο ΒΕΣΟΥΒΙΟΣ ΚΑΙ Η ΙΣΧΙΑ

Κατὰ τὰς ἡφαιστειώδεις χώρας, ὧν ὁ Βεσουβίος εἶνε ἡ κυρία ἐστία, βλέπομεν παράδειγμα ἀξιοσημείωτον ἡρεμίας ἀπατηλῆς, ἣν συνεχῶς ἐπιδεικνύνται ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους τὰ ἡφαιστεια. Ἀγνοεῖται ἐπὶ πόσους ὁ Βεσουβίος αἰῶνας πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως διετέλεσεν ἐν ἡρεμίᾳ, ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι τὸ ἡφαιστειὸν τοῦτο δὲν ἔδωκε ποσῶς σημεῖα ἐνεργείας ἀπὸ τῆς εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν ἐγκαταστάσεως τῆς πρώτης ἐλληνικῆς ἀποικίας. Καὶ ὁ μὲν Στράβων ἀνεγνώριζεν ὅτι ἦτο ὄρος ἡφαιστειὸν, ἀλλ' ὁ Πλίνιος δὲν συμπεριελάμβανε τοῦτο ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐνεργῶν ἡφαιστειῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δ' ἐκείνην ὁ Βεσουβίος ὅλως διάφορος ἐφαίνετο ἢ νῦν. Ἀντὶ δύο κορυφῶν, ὡς ἤδη βλέπομεν, ὑπῆρχε μία μόνον, πεπεσμένη κατὰ τὸ ἄκρον, ἔνθα ἐδηλοῦτο ἡ θέσις ἀρχαίου κρατῆρος. Αἱ εὐφοροὶ τοῦ ὄρους κλιτύες ἐκαλύπτοντο ὑπὸ καλῶς κεκαλλιεργημένων ἀγρῶν, καὶ αἱ ἀκμάζουσαι πόλεις Πομπηία, Ἡράκλειον καὶ Σταβία ἀνυψοῦντο κατὰ τὰς ὑπὸ ὑψοῦς ἐρησυχάζουσαι. Ἡ ἰδέα δὲ κινδύνου τινὸς τόσον ὀλίγον παρουσιάζετο εἰς τῶν ἀνθρώπων τὸ πνεῦμα ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ, ὡςτε αἱ χιλιάδες τῶν δούλων, τῶν καουρῶν καὶ τῶν πειρατῶν, οἵτινες κατὰ στίφη ὑπὸ τὴν τοῦ Σπαρτάκου σημαίαν ἐφέροντο, αὐτῶν τὸν κρατῆρα τοῦ ὄρους ὡς καταφύγιον ἐξελεξάντο.

Καίτοι δ' ἐν ἡρεμίᾳ ὁ Βεσουβίος διετέλει, ἡ γειτνιαζούσα χώρα οὐδαμῶς ἐρησυχάζεν. Ἡ νῆσος Πιθηκούσα (ἢ σημ. Ἰσχία) ὑπὸ κλονισμῶν φοβερῶν καὶ συνεχῶν διασειετο. Λέγεται μάλιστα ὅτι ἡ Προχύτη (ἢ σημ. Procida) ἐν μεγίστῃ τινὶ δονήσει ἀπεσπάρθη τῆς Πιθηκούσης, καίτοι ὁ Πλίνιος ἐκ τοῦ προγῆν τὴν λέξιν παράγων, φρονεῖ, ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἐσηματίσθη ἐκ τῆς προγεγεμένης λάβας κατὰ τινὰ τῆς Ἰσχίας ἐκρηξίν. Εἶνε ἐν τούτοις πολὺ πιθανώτερον ὅτι ἡ νῆσος ἐσηματίσθη ἐκ τῶν ὑ-

ποθαλασσίων ἐκρήξεων, ὧν ἄλλως νέον ἔχομεν παράδειγμα ἐν τῷ κατὰ τὸ 1866 σχηματισμῷ τῶν παρὰ τὴν Θήραν ἡφαιστειωδῶν νήσων.

Αἱ τῆς Πιθηκούσης ἐκρήξεις τοσοῦτον ἦσαν ἰσχυραὶ, ὡςτε πολλὰ ἀποικίαι ἐλληνικαὶ, πειραθείσαι νὰ ἐγκαταστῶσιν ἐπὶ τῆς νήσου, ἐβιάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτήν. Κατὰ τὸ ἔτος 380 π. Χ. οἱ ὑπὸ τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνα ἀποικοὶ, οἵτινες καὶ ὀχύρωμα ἐπὶ τῆς Πιθηκούσης εἶχον κατασκευάσει, ἐδιώχθησαν ὑπὸ τινος ἐκρήξεως. Ἀλλὰ τὰ μόνον τοῦ κινδύνου αἰτία δὲν ἦσαν αἱ ἐκρήξεις. Ἀτμοὶ δηλητηριώδεις, οἷους συνεχῶς τὰ ἡφαιστεια ἀναπέμπουσι μετὰ τὰς ἐκρήξεις, φαίνεται ὅτι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνὰ τὰς εὐρείας τῆς Πιθηκούσης ἐκτάσεις ἀνεδίδοντο, ἀκατοίκητον καθιστάσαι τὴν νῆσον.

Ἡ ὀνομαστὴ λίμνη **Averne** ἦτο πλησιεστέρᾳ ἐπὶ τῷ Βεσουβίῳ. Λέγεται δ' ὅτι τὸ ὄνομα ταύτης εἶνε παραφθορὰ τῆς λέξεως *ἀορτος*, σημαίνουσης τόπον ἀνευ ὀρνέων, ἐπειδὴ αἱ τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης πνιγηρὰ ἀναθυμιάσεις διέφθειρον πάντα τὰ ἀνωθεν αὐτῆς διερχόμενα πτηνὰ. Αἱ δηλητηριώδεις ὅμως ιδιότητες αἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τῇ λίμνῃ ταύτῃ ἀποδιδόμεναι εἶνε λίαν ἀμφίβολοι. Ἡ λίμνη σήμερον εἶνε γειτνιασὶς ὑγιεινῇ καὶ εὐάρεστος ὑπὸ πτηνῶν συγχυζομένη διαφόρων, ἀτινα ἀκινδύνως τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν ὑδάτων προσίπτανται. Ἀναμφιβόλως ἡ **Averne** καλύπτει τὸν κρατῆρα ἐσβεσμένου ἡφαιστείου. Πιθανὸν δ' ὅτι τὸ ὄνομα «*atri janua Ditis*» ἔλαβε, διότι πολὺν χρόνον μετὰ τὴν τοῦ ἡφαιστείου ἀπόσβεσιν ἐξήνεγκεν ἀτμούς, τοσοῦτον τοῖς ζώοις ἐπιβλαβεῖς, ὅσον καὶ τὰ ὑπὸ τῆς ἐν Κουίτῳ λίμνης **Quilotoa** ἐν ἔτει 1797 ἐκπεμπόμενα πνιγηρὰ ἀέρια, τὰ ποίμνια ὅλα δηλητηριάσαντα, ἢ τοσοῦτον καταστρεπτικοῦς, ὅσον αἱ κατὰ τὸ 1730 πάντα τὰ ζῶα τῆς νήσου Λαγκερότου, μιᾶς τῶν Καναρίων, ἀποπνίξασαι δηλητηριώδεις ἀναθυμιάσεις.

Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἡ Ἰσχία ἐν πλήρει διετέλει ἐνεργείᾳ, οὐ μόνον ὁ Βεσουβίος ἐρησυχάζεν, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ Αἴτνη ἐφαίνετο κατὰ μικρὸν σβεννουμένη, διὸ καὶ ὁ Σενέκας ἐν τοῖς σχεδὸν ἐσβεσμένοις ἡφαιστείοις κατατάσσει αὐτήν. Βραδύτερον ἄλλος τις συγγραφεὺς διετείνεται ὅτι τὸ ὄρος κατακλήθη, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου αἱ ναυτικαὶ δὲν ἠδύναντο νὰ βλέπωσιν αὐτὸ ἐκ συντομωτέρου ἢ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀποστάσεως. Ἐν τοῖς τελευταίοις ἐν τούτοις χρόνοις ἔσχομεν ἐκρήξεις τῆς Αἴτνης ἐξισομένης καὶ ὑπερθαλασσῆς μάλιστα τὰς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονευομένας.

Δὲν θὰ πειραθῶ ν' ἀποδείξω ἐνταῦθα ὅτι ὁ Βεσουβίος καὶ ἡ Αἴτνη εἶνε τοῦ αὐτοῦ ἡφαιστειώδους συστήματος, καίτοι πλείστους ἔχει

τις λόγους πρὸς ὑποστήριξιν ταιαύτης ὑποθέσεως, καὶ ἐπιπλέον ὅτι πᾶσαι αἱ ὑποχθόνιοι ἐνεργεῖαι αἱ κατὰ καιροὺς τὰ ἑαυτῶν ἐπενεγκούσαι ἀποτελέσματα ἐφ' ἀπάσης τῆς ἀπὸ τῶν Καναρίων μέχρι τῶν Ἀζορῶν ἐκτεινομένης χώρας διὰ τῆς Μεσογείου καὶ μέχρι τῆς Συρίας αὐτῆς ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ μέγα κέντρον ἐσωτερικῆς δυνάμεως. Ἀλλ' ὅμως εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ Βεσουβίος καὶ ἡ Ἰσχία κοινὴν ἔχουσι τὴν ἀρχήν.

Εἶδομεν ὅτι, καθ' ὃν χρόνον ὁ Βεσουβίος ἐκοιμάτο, ἡ Ἰσχία ὑπὸ πολυαριθμῶν καταταράσσεται δονήσεων. Ἀλλὰ δὲν ἀπέχεν ὁ χρόνος καθ' ὃν ὁ Βεσουβίος ὤφειλε ν' ἀνκλύθη τὰ φυσικὰ αὐτοῦ καθήκοντα καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ἡφαιστιώδους τῆς νεοπολίτιδος χώρας συστήματος, μετὰ τοσοῦτον μείζονος ἐνεργείας, ὅσον πλείονα χρόνον εἶχεν ἐρησυχάζει.

Ἐν ἔτει 63 μ. Χ. ἰσχυρὸς ἐγένετο περὶ τὸν Βεσουβίον σεισμός, ὅστις ἐν μέρει τὰς γείτονας καταστρέψας πόλεις πολυαριθμὰ ἐποίησε θύματα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης συνέβαινον κατὰ διαλείμματα ἐπὶ ἐκαταεκά εἴτη κλονισμοὶ τοῦ ἐδάφους ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βίαιοι, ἕως οὗ καταφανὲς ἐγένετο ὅτι εἰς τὸ κύριον κέντρον τὸ ἐσωτερικὸν πῦρ ἐπανήρχετο. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τὴν ἐξοδὸν τῶν ἐρηκτικῶν ὑλῶν κωλύσασα ἐμφράξις δὲν κατενικήθη εὐκόλως· κατὰ μῆνα δ' Αὐγούστου μόνις τοῦ ἔτους 79 ὁ ὑπερκείμενος ὄγκος ἐρρίφθη ἐκτὸς τοῦ κρατῆρος μετὰ πολλοὺς καὶ βιαιούς ἀγῶνας. Ὁ κρατῆρ ἐξηρεύετο βράχους, τέφρας, λάβαν καὶ σκωρίας εἰς ἀπόστασιν πολλῶν λευγῶν κύκλων τοῦ Βεσουβίου.

Κατὰ τὴν ἰσχυρὰν ταύτην ἐκρηξίν ὁ Βεσουβίος ἐξήνευσε μικροὺς λίθους, ἄμμον, τέφραν καὶ ἀρχαίας λάβας συντρίμματα, νέα ὅμως λάβρα οὐδαμῶς ἔρρευεν ἐξω τοῦ κρατῆρος. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐξ ἐκρήξεως εἰς διάστημα δέκα αἰῶνων ἐκρηξὴ λάβας δὲν ἐγένετο. Ἐν ἔτει 1036 μόνον ἐξέπεμψεν ὁ Βεσουβίος ταιαύτην ὕλην. Τριακαίδεκα ἔτη βραδύτερον νέα ἐγένετο ἐκρηξίς, διεθόντων κατόπιν ἐτῶν ἐνενήκοντα ἀνευ διαταράξεως καὶ μετὰ ταῦτα μακροῦ εἰσέτι διαλείμματος 168 ἐτῶν. Ἀναφέρεται δ' ὅτι κατὰ τὸ 1198 ὁ κρατῆρ τῆς λίμνης **Solfatare** διετέλεσεν ἐν ἐκρήξει καὶ ὅτι ἡ Ἰσχία ἐπὶ περίοδον 1400 ἐτῶν τουλάχιστον ἡρεμοῦσα ἤρξατο πάλιν ἐνεργεῖν ὡς πρότερον. Ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον σεισμοὶ τὴν νῆσον ταύτην ἀνάστατον ἐποίησαν, ἕως οὗ ἡ παθεύσα χώρα διὰ τῆς πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Ἰσχίας ἐκρήξεως νέου κρατῆρος, ἀνεκουφίσθη. Ὁ σχηματισθεὶς τότε ἐκ λάβας ποταμὸς ἐρρίφθη κατ' εὐθείαν εἰς τὴν θάλασσαν εἰς ἀπόστασιν 3200 βέτρων περίπου. Δύο δὲ μῆνας διήρκεσεν ἡ τρομερὰ ἐκρηξίς αὕτη, μέγας ἀριθμὸς οἰκημάτων

κατεστράφη, καίτοι δ' αἱ κάτοικοι δὲν ὑπεχρεώθησαν νὰ καταλίπωσιν ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας τὴν νῆσον, ἐβιάσθησαν ἐν τούτοις ἐν μέρει νὰ μετοικήσωσι.

Μετὰ δὲ τὴν κατὰ τὸ 1036 ἐκρηξίν τοῦ Βεσουβίου τρεῖς αἰῶνες καὶ τέταρτον παρήλθον, καθ' οὓς μία μόνον ἐγένετο ἀσήμαντος ἐκρηξίς (1500). Παρητηρήθη δὲ λέγει ὁ **Sir Charles Lyell** ὅτι κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο τῆς ἡρεμίας διάστημα ἡ Αἴτνη ἦτο λίαν ἐνεργὴς, πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς ὑποθέσεως ὅτι τὸ μέγα τῆς Σικελίας ἡφαιστειὸν δυνατόν νὰ χρησιμεύσῃ ἐνίοτε ὡς ὄχητός πρὸς ἐκροήν τῶν βρυστῶν καὶ τῆς λάβας.

Ἀλλ' ἡ ἀσυνήθης τῆς Αἴτνης ἐνεργητικότης δὲν ἦτο τὸ μόνον φαινόμενον, ὅπερ ἐδήλου ὅτι ἡ ἡρεμία τοῦ Βεσουβίου δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρηθῆται ὡς κατάστασις ἡσυχίας ὀλοκλήρου τοῦ ἡφαιστειώδους συστήματος. Κατὰ τὸ 1538 νέον ἀνυψώθη ἐξαίφνης ὄρος κατὰ τὸ Φλεγραῖον πεδῖον. Αἱ μέχρις ἡμῶν δὲ διασωθεῖσαι περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ νέου τούτου ὄρους διηγήσεις δὲν εἶνε ἀνευ ἐνδιαφέροντος. Ὁ **Falconi**, γράφων κατὰ τὸ 1538, ἀναφέρει ὅτι σεισμοὶ πολλοὶ συνέβησαν κατὰ τὰ δύο πρὸ τῆς ἐκρήξεως ἔτη, καὶ ὅτι τῇ προτεραιᾷ τῆς ἐκρήξεως καὶ τῇ πρὸ ταύτης ἡμέρᾳ εἴκοσι καὶ πλέον τιναγμοὶ ἐγένοντο αἰσθητοί. Ἡρξατο δ' ἡ ἐκρηξίς αὕτη τῇ 17/29 Σεπτεμβρίου, Κυριακῇ, περὶ τὴν πρώτην τῆς πρωίας ὥραν. Φλόγες μεταξὺ τῶν θερμῶν λουτρῶν καὶ τῆς **Tripergola** ἐφάνησαν· ἐν βραχεῖ δὲ τοσοῦτον ἐπετάθη τὸ πῦρ, ὡςτε ἐσχίσθη ἡ γῆ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος καὶ ποσότητες τέφρας καὶ κισσῆρας ἀνάμικτοι ὕδατι ἐφ' ἀπάσης τῆς χώρας ἐξεσπενδονθήσαν. Τὴν ἐπομένην πρωίαν οἱ κάτοικοι τῶν **Pouzzoles** φεύγοντες τὸν θάνατον περίφοβοι κατέλιπον τὰς ἑαυτῶν κατοικίας, κεκαλυμμέναις ἤδη ὑπὸ τῆς μελαίνης ἐκείνης καὶ πηλώδους βροχῆς, ἣτις ἐξηκολοῦθει ὄλην πίπτουσα τὴν ἡμέραν. Καὶ οἱ μὲν τὰ ἑαυτῶν τέκνα εἰς τὰς ἀγκάλας φέροντες, ἄλλοι δὲ μετὰ τῶν ὑπαρχόντων εἰς Νεάπολιν διεσώζοντο. Ἡ θάλασσα εἶχεν ἀπυσορθῆ τῆς ἀκτῆς, εὐρεῖαν ζηρὰς ἐκτασιν καταλείπουσα· καὶ ἡ παραλία δ' ἐφαίνετο σχεδὸν ὡς ζηρὰ ἔνεκα τῆς μεγίστης ποσότητος τέφρας καὶ κισσῆρας τῆς ὑπὸ τοῦ ἡφαιστείου ἐκεῖ ἐκρηφθείσης.

Πᾶσα αὕτη ἡ χώρα διετέλεσεν ἐν ἡρεμίᾳ ἔπειτα ἐπὶ αἰῶνα σχεδόν. Πέντε δ' εἰσέτι παρήλθον περίπου αἰῶνες ἀνευ μεγάλης καὶ αὐτοῦ τοῦ Βεσουβίου ἐκρήξεως· τὸ ἡφαιστειὸν ἐφαίνετο ὅτι σβέννυται. Ὁ ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ 1631 ἐπισκεφθεὶς τὸν Βεσουβίον **Bracini** περιέγραψε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κρατῆρος διὰ φράσεων συμφωνουσῶν πρὸς περιγραφὴν προγενεστέρων τοῦ 79. Ὁ κρατῆρ εἶχε πέντε μιλ-

λίων περιφέρειαν και χιλίων περίπου βημάτων βάθος· τὰ πλάγια αὐτοῦ ἐκκλύπτοντο ὑπὸ θάμνων και εἰς τοὺς πρόποδας ἐξεστίνετο πεδία, ἐνῆ τὰ ποίμνια ἐνέμοντο. Κάποιοι ἐφώλεον ἐν τῇ ὑλώδει μέρει, κατὰ τινὰ δὲ θέσιν τῆς πεδιάδος ὑπὸ τέφρας κεκαλυμμένης, τρία μικρὰ εὐρίσκοντο ἔλη, ὧν τὸ μὲν εἶχε θερμὸν και πικρὸν τὸ ὕδωρ, τὸ δὲ ἕτερον και τοῦ θαλασσίου μάλλον ἀλμυρὸν, και τὸ τρίτον, θερμὸν μὲν, ἀλλ' ἄχυμον. Κατὰ τὸ ἔτος ὁμως 1631 τὸ ὕδωρ ἐξετίναξε μακρὰν τὸ ἐκ βράχων και τέφρας ἐπικάλυμμα τοῦτο, τὰ δάση και νομάς ὑποβαστάζον. Ἐπτὰ ρεύματα λάθας τοῦ κρατήρος ἐξέρρευσαν, τὰ πάντα ἐν τῇ πορείᾳ καταθάπτοντα και τυρπολοῦντα. Ἡ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἡρακλείου ἐκτισμένη Ρεσίνα ὑπὸ κύματος λάθας κατεκλή πᾶσα. Δυνατοὶ δ' ὄμβροί, ἀποτέλεσμα τῆς συμπυκνώσεως τῶν κατὰ τὴν ἐκρηξιν ἐκφυγόντων ὑδατῶδων ἀτμῶν, τασαύτας ἐπήνεγκον καταστροφάς, ὅσας και τὰ τῆς λάθας κύματα, καθύσον ἐπὶ τοῦ κωνοειδοῦς ὄρους καταπίπτοντες παρέσυρον σωρούς τέφρας και ἤφαιστειογενούς κονιοροῦ, ποταμούς ἐκ πληοῦ ἱκανῶς παχέος, — ἐξ οὗ και τὸ ὄνομα «λάθα ὑδατῶδης» — σχηματίζοντες.

Πέντε και τριακοντα ἔτων διάστημα παρήλθε πρὸ τῆς ἐπιγενομένης ἐκρηξέως. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1666 ἔχομεν σειρὰν ἐκρηξέων συνεχῶν· διότι τὸ ὄρος δὲν διατέλεσε σχεδὸν ἐν ἡρεμίᾳ ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἐπὶ δέκα συνεχῆ ἔτη, ἀφ' οὗ και δύο μάλιστα συνέβαινον ἐνίοτε ἐκρηξέεις ἐν διαστήματι μηνῶν τινῶν. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Νέου ὄρους (Monte Nuovo) οὐδεμία ἐγένετο ἡφαιστειώδης διατάραξις κατὰ τὴν τῆς Νεαπόλεως χώραν, ἐκτὸς τοῦ Βεσουβίου. Καὶ ἡδύνατό μὲν τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι και κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας συνεχῆς σειρὰ τῶν τοῦ Βεσουβίου ἐκρηξέων ἦν ἱκανὴ ἵν' ἀνακουρίσῃ τὴν χώραν, ἥς τὸ ἡφαιστειοῦ τοῦτο εἶνε ὁ κυριώτερος ἀγωγός. Ἄλλ' ὁ μέγας τῆς Ἰσθμίας σεισμός δεικνύει ἡμῖν ὅτι τὰ πράγματα εὐρίσκονται ἐν τῇ αὐτῇ σήμερον, ἐν ἣ και ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων καταστάσει.

[Astronomie Populaire]

M. A. BÉGIN.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν ξενοδοχείῳ τῆς ὁδοῦ Ἐρμοῦ.

Ὁ κ. Π* κατέρχεται ἵνα ἀναχωρήσῃ, ὁ δὲ ὑπηρέτης φέρει τὸν σάκκον του μέχρι τῆς θύρας και περιμένει τὸ σύνθημα φιλοδώρημα. Ὁ Π*, ὅστις εἶνε ἐχθρὸς τῶν φιλοδωρημάτων, δίδει εἰς τὸν ὑπηρέτην ἐν δεκάλεπτον.

Ὁ ὑπηρέτης. — Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε· μοῦ φαίνεται πὼς ἐκάματε λάθος.

Ὁ Π*. — Λάθος; Ὁχι, δὲν ἔκαμα λάθος. Ἐγὼ δὲν δίδω ποτὲ ὀλιγώτερα!

Ἡ κυρία ποῦς τὸν ὑπηρέτην:

— Γιάννη, ὑπήγες εἰς τὸ Σολωνεῖον ποῦ σ' ἔστειλα νὰ ἰδῆς ἂν εἶνε 'κεῖ ὁ ἀφέντης σου νὰ τὸν φωνάξῃς;

— Μάλιστα, κυρία, ἐπήγαι, ἀλλὰ δὲν τὸν ἤυρα. Μὰ ἐγὼ τὸ ἤξευρα και προτήτερα πὼς δὲ θὰ τὸν εὔρω ἐκεῖ, γιὰτὶ περῶντας ἀπ' τῆς Λέσχη τὸν εἶδα μιὰ στιγμὴν ποῦ πρόβαλε 'ς τὸ παράθυρο!

Ἐρωτᾷ τις προχθὲς τὸν Ἀγαθόπουλον:

— Ἐπήγες εἰς τὴν πρώτην παράστασιν τῶν «Μνηστήρων τῆς Πηνελόπης»;

— Ὁχι, γιὰτὶ ἐγὼ ἔχω ἀρχὴν νὰ μὴ πηγαίνω 'σὲ παράστασιν ποῦ δὲν τὴν ἔχω ξαναἰδεῖ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ὅταν ἀνὴρ και γυνὴ ἐρίζωσιν ἀδιακόπως δυοῖν ἄλλοτερον συμβαίνει· ἢ λατρύονται, ἢ δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρωσιν ἀλλήλους.

Ὁ ὀμιλῶν χωρὶς νὰ σκέπτεται ὁμοιάζει τὸν πυροβολοῦντα χωρὶς νὰ σκοπεύῃ.

Ἡ γυνὴ, ἢ ἔχουσα καλὰ ἤθη, εἶνε ἀρετὰ πλουσίως προικισμένη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Μόσχας» γράφει ὅτι τῇ 10/22 Αὐγούστου εἰς τὸν ἐν Μόσχᾳ κῆπον τὸν καλούμενον «ἀναχωρητήριον» ἐγένετο ἀγὼν γυναικῶν ἐν δρόμῳ «ἐπὶ ἐπάθλῳ», οὗ συμμετέσχεν Ἀγγλὶς ὠκύπους, ἢ κυρία Ὀμπρε-Φορδ. Εἰς τὸ πρωτοφανές τοῦτο θέαμα ἐπέφρευσε τοσοῦτος λάος, ὥστε μετὰ κόπου ἡδύνατό τις νὰ λάβῃ εἰσιτήριον. Ἐξέφρασαν ἐπιθυμίαν νὰ διαγωνισθῶσι πέντε γυναῖκες, ἐξ ὧν δύο κατέλιπον τὸν κύκλον, δραμοῦσαι ἢ μὲν ἕνα, ἢ δὲ δύοδεκα κύκλους· ἀλλ' αἱ ὑπολειφθεῖσαι τρεῖς ἐπὶ ὀλίκληρον ἡμίσειαν ὥραν ἐνεκάρτησαν συντρέχουσαι, και διέδραμεν ἐκάστη 6-7 βέρστικα. Πρώτη ἢ Μωροζόβα ἀπεπεράτωσε τὸν δρόμον και ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον, χρυσοῦν ὠρολόγιον· δευτέρα ἢ Λομπόβα διανύσασα, οὕτως εἶπειν, τὸ στάδιον ἔλαβε χρυσοῦν ψέλλιον, κατόπιν ἀφίκετο και ἡ Ἀγγλὶς τρίτη εἰς τὸν πρὸς ὄν δρον. Οὕτω εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πεζοδρομίας ἐθριαμβεύσαν αἱ Ρωσσοῖδες.